HITLERS
Derde Rijk

Nummer 21

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Hitlers jeugd
Een verraden generatie

Het getto van Kovno
Litouwse slachting

Hitler en de communisten
De grootste vijanden van de Führer

Het huis Krupp
Hitlers wapenleveranciers

Aktion Reinhard
Genocide in Polen

HITLERS
Derde Rijk

Deel 21 Inhoud

Geheim Hitler-archief 115 t/m 120
Hitler en de communisten

Holocaust 107 t/m 112
Het getto in Kovno

In het Derde Rijk 123 t/m 130
Hitlers jeugd

Nazi Verschrikkingen 113 t/m 116
Aktion-Reinhard

Hitlers Handlangers 79 t/m 82
Het huis Krupp, Hitlers wapenleveranciers

Hitlers Veldslagen 159 t/m 166
Griekse eilanden 1943; een fiasco voor de Britten

Hitlers Oorlogsapparaat 135 t/m 142
Halfrupsvoertuigen

Nazi-Symbolen 83 t/m 86
Vreemdelingen legioen

A tot Z van het Derde Rijk 81 t/m 84
Neu Beginnen - Organisation Todt

Fotoverantwoording:

Geheim Hitler-Archief 115-120: Aerospace Publishing; **Holocaust 107-112:** Association of Lithuanian Jews in Israel, Yivo institute of Jewish Research, George Kadish/Beth Hatefutsoth via US Holocaust Memorial Museum (GK/BH), Lithuanian Photographic Archives, Zentralstelle des Landesjustizwaltungen Ludwigsburg, Ghetto Fighter's House; **In Het Derde Rijk 123-130:** Aerospace, Süddeutscher Verlag, EWWF; **Nazi Verschrikkingen 113-116:** Popperfoto, Süddeutscher Verlag, Topham Picturepoint, Berlin Document Centre, Aerospace; **Hitlers Handlangers 79-82:** Popperfoto, Aerospace, Topham; **Hitlers Veldslagen 159-166:** Aerospace; **Hitlers Oorlogsapparaat 135-142:** Aerospace; **Nazi Symbolen 83-86:** Aerospace; **A – Z 81-84:** Aerospace, Süddeutscher Verlag.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

Hitler had altijd al een hartgrondige hekel aan het marxisme. Dit uitte zich allang voordat hij bekend werd vanwege zijn openlijke jodenhaat. Uiteindelijk zou hij beide groeperingen over één kam scheren. Zijn afkeer van het communisme ontstond in de dagen dat hij in een pensionnetje in Wenen woonde.

Hitler beweerde dat zijn afkeer van het socialisme dateerde uit de tijd dat hij in Wenen op de bouw werkte en weigerde om lid te worden van een vakbond. Door zijn sterke nationalistische overtuiging verwierp hij alles dat de dominantie van zijn eigen ras aantastte, zoals het internationalisme waarvan Russische revolutionairen als Lenin voorsprekers waren.

HITLER EN DE COMMUNISTEN

Links:
Het had er alle schijn van dat er een communistische revolutie in Duitsland zou plaatsvinden na de Eerste Wereldoorlog. De grootste bedreiging leek uit het Oosten te komen, van Lenin en de bolsjewisten in Rusland. Naar aanleiding daarvan ontstonden er allerlei rechtse* Freikorpsen *om de Duitse grenzen tegen een eventuele aanval te beschermen.

ADOLF HITLERS diepgewortelde haat jegens het bolsjewisme vormde de basis voor zijn politieke visie. Deze haat vermengde zich met zijn antisemitische gevoelens: vanaf de jaren 20 tot aan zijn laatste dagen in de bunker onder Berlijn fulmineerde hij tegen de 'wereldwijde joods-bolsjewistische samenzwering.' Maar als de communisten er niet waren geweest, hadden we waarschijnlijk nooit van Hitler gehoord.

Tijdens de beginjaren van de Weimarrepubliek hing de dreiging van het bolsjewisme als een schaduw over Duitsland. In de winter van 1917-18 probeerde Leon Trotski als onderhandelaar van de bolsjewisten vrede te sluiten met de Duitsers. Omdat hij niet over de militaire macht beschikte om zich tegen de expansiedrang van de Duitsers te verzetten, probeerden de bolsjewisten over de hoofden van de generaals heen het Duitse volk voor zich te winnen. Het leverde hen op dat moment niets op. Onder de voorwaarden van het verdrag van Brest-Litowsk werd Rusland verplicht grote gebiedsdelen af te staan.

Maar toen de Duitse legers eind 1918 uiteenvielen, keerden er veel soldaten met een rode vlag naar huis en kwam de vloot in opstand. Deze communistische acties werden al snel de kop ingedrukt, maar de angst voor een communistische revolutie in Duitsland bleef bestaan en werd zowel door linkse als rechtse extremisten extra aangewakkerd. De communisten geloofden echt dat de revolutie bijna daar was en het kwam de rechtse bewegingen goed uit om daarmee in te stemmen. Wie had er immers fascisten nodig als de dreiging van het communisme niet meer bestond?

COMMUNISTEN TEGEN DE REST

De Duitse communistische partij, de KPD, maakte geen geheim van haar wens om "het systeem" omver te werpen. De belangrijkste elementen van dat systeem - de middenklasse, het leger, de industriëlen en de kerk - waren blij met elke leider die zich tegen de communisten verzette. De conservatieve bovenlaag van Duitsland koos er bewust voor om een oogje dicht te knijpen voor de minder aantrekkelijke aspecten van de nazi-partij, zolang deze partij in staat leek de communisten van de macht af te houden. Bovendien was Hitler de enige rechtse leider die in staat leek de arbeidersklasse zover te krijgen dat zij hem zouden steunen in zijn verzet tegen de linkse partijen.

Hitler maakte voor het eerst kennis met de communistische politiek toen hij naar Wenen ging, een "afschuwelijke" ervaring die hij beschreef in *Mein Kampf*. De meeste fabrieksarbeiders hadden een afkeer van het kapitalisme en verwierpen ook de meeste andere denkbeelden die hem heilig waren. "Er was niets dat zij niet door het slijk haalden...de natie, omdat ze die als een uitvinding van de kapitalistische klassen zagen; het vaderland, omdat dat gezien werd als een instrument dat de bourgeoisie gebruikte om de arbeidersklasse uit te buiten; het gezag van de wet, omdat dat een middel was om de arbeiders te onderdrukken; religie omdat die diende om het volk rustig te houden en uit te buiten; moraliteit omdat dat een teken was van stupide, schaapachtige volgzaamheid." Dit waren de beginselen van de marxistische revolutie en ze stonden de jonge patriot ten zeerste tegen.

Hitlers persoonlijke achtergrond droeg bij aan zijn reactie. In *Mein Kampf* verwoordt hij de latente angsten van de lagere middenklasse, met name van degenen die zojuist de onderste sporten van de klassenladder hadden bestegen. De proletarische revolutie bedreigde alles waarvoor ze gewerkt hadden. Hitler beschreef hoe het lompe karakter van de arbeidersklasse deze mensen afstootte omdat ze erdoor herinnerd werden aan hun afkomst - en aan hun uiteindelijke lot indien het geluk hen in de steek liet.

REACTIE VAN DE MIDDENKLASSE

Tegenover elke welvarende socialist die zich politiek uitspreekt vóór de arbeiders, staan er veel meer kinderen van arbeiders die zich maar wat graag bij de hogere klassen willen voegen. De lagere middenklassen hadden het het zwaarst te verduren tijdens de depressie. Door de enorme inflatie verdween hun zuurverdiende geld als sneeuw voor de zon. Zij waren een gewillig publiek voor Hitler.

Hitler beschreef later in zijn typische, hoogdravende bewoordingen hoe zijn 'wereldbeeld' gevormd werd terwijl hij in Wenen was, maar zijn houding ten opzichte van de joden verschilde niet veel van de algemene opinie in het Europa van rond de eeuwwisseling. Pas na de Eerste Wereldoorlog getuigden zijn geschriften en toespraken van een extremer antisemitisme. Al snel legde Hitler een link tussen de twee kwaden. Marx was joods. Dus was het marxisme een joodse leer.

Toen hij *Mein Kampf* schreef, was hij al tot de conclusie gekomen dat het internationalisme van de communistische beweging, de antipathie die zij koesterden jegens het vaderland en hun internationale en interraciale aantrekkingskracht van de joden afkomstig was. "Het lot," zo schreef Hitler, "heeft deze vraag voor mij beantwoord door mij ertoe te bewegen een afstandelijk en grondig onderzoek uit te voeren naar het marxisme en de activiteiten van de joden in verband hiermee. De joodse doctrine van het marxisme verwerpt de aristocratische principes van de natuur en vervangt het eeuwige privilege van kracht en energie door de dode massa van de grote groep. Daarmee ontkent het de individuele waarde van de menselijke persoonlijkheid, verwerpt het de leer dat nationaliteit en ras voorop staan en haalt het de basis van onder het menselijk bestaan en de beschaving vandaan. Als de marxistische leer aanvaard zou worden als basis voor het universum, zou dit ertoe leiden dat alle orde verdwijnt."

DE BOLSJEWISTISCHE DREIGING

Boven:
'Beschermingstroepen' op straat in Berlijn op 10 november 1918. De keizer was een dag eerder afgetreden en had zijn macht overgedragen op de socialist Friederich Ebert. De volgende dag zou Duitsland de wapenstilstand tekenen waarmee de Eerste Wereldoorlog beëindigd werd.

Hieronder:
***Een bijeenkomst van spartakisten. De spartakisten die voortkwamen uit de revolutionaire vleugel van de sociaal-democraten, hadden tijdens de oorlog de gewapende revolutie gepredikt en riepen nu op tot het omverwerpen van de regering Ebert. De 'Spartakisten Putsch' van januari 1919 werd onderdrukt door het leger en* Freikorpsen.

RASSENOORLOG VERSUS KLASSENOORLOG

Hitler zag de geschiedenis als de strijd van het ene ras tegen het andere; met het idee van oorlog tussen de verschillende klassen had hij niets. De Duitse arbeiders waren voor hem vooral Duitsers. Ze waren raciaal superieur aan de Slaven of joden en liepen sterk het gevaar misleid te worden door een interne en een externe vijand: de joden en de communisten in eigen land en, na

Boven:
Als reactie op de 'rode' bedreiging namen rechtse groeperingen de wapens op om de natie te verdedigen. Omdat Hitler zich tegen de communisten verzette, kreeg hij zowel steun van de werklozen uit de arbeidersklasse als van de middenklasse die het steeds moeilijker kreeg door de economische onzekerheid.

1918, het bolsjewistische regime in Rusland.

Hitler was niet de enige die dacht dat het succes van de Russische communisten aan joodse opzet te danken was. Hij ging daarbij echter volledig voorbij aan het feit dat de Russische leiders het 'internationale joodse kapitaal' van dezelfde onzinnige samenzweringen beschuldigde als hijzelf. Zo besefte Lenin bijvoorbeeld dat het onevenredig grote aantal joden in hogere posities ertoe kon leiden dat de bolsjewisten te kampen zouden krijgen met de traditionele Russische vooroordelen. Ook de Witte Legers in Rusland waren vaak fel tegen de joden en reageerden hun gevoel van onmacht ten opzichte van de communistische overwinnaars af op deze weerloze bevolkingsgroep. Er vonden afgrijselijke pogroms plaats toen de kozakken uit de Oeral en de Don in 1919 door de Oekraïne trokken.

De marxistische leiders geloofden dat de revolutie onvermijdelijk was en dat ze de geschiedenis aan hun kant hadden. Maar zelfs Lenin, die voor de oorlog als balling veilig in Zwitserland woonde, had toegegeven dat hij niet geloofde dit ooit nog te zullen meemaken. Eigenlijk was er ook geen enkele marxist van overtuigd dat dit zou plaatsvinden in Rusland, de minst geïndustrialiseerde grote macht. Zij verwachtten dat de proletarische opstand zou beginnen in de grote fabriekscomplexen van het Ruhrgebied of in de Britse Midlands.

Lenin deed zijn oproep tot een wereldwijde revolutie na zijn staatsgreep uit nood. Hij was bang dat de Russische revolutie geen kans van slagen had als er niet een soort van wereldwijde kettingreactie tot stand kwam. Hij had het geluk dat de generaals van de Duitse keizer hem met rust lieten in het besef dat Lenin de vrede tegen elke prijs zou aanvaarden. Hij moest wel als hij zich de Witte Legers van het lijf wilde houden.

INTERNATIONALE BEDREIGING

Lenins bolsjewistische regering overleefde de moeizame beginperiode en het nieuwe regime richtte zich tot de arbeiders in de rest van de wereld. Dit bestond niet alleen uit intellectuele steun. Lenin zond er ervaren oproerkraaiers op uit om hun kameraden in het buitenland te gaan helpen en gaf geld aan liberale politici die de communistische regering goedgezind waren - 'nuttige idioten' zoals Lenin ze noemde. De Duitse

communisten, de op een na grootste communistische partij buiten de USSR, werden door loyaliteit jegens Moskou juist belemmerd in hun strijd tegen de nazi's en de sociaal-democraten.

Volgens de marxisten die aan het hoofd stonden van de internationale communistische beweging lieten socialistische parlementaire partijen zich misbruiken door het kapitalistische systeem en waren ze even slecht als de conservatieven. Stalin verkondigde dat er geen samenwerking mocht plaatsvinden met deze organisaties die hij 'sociale fascisten' noemde. De linkse stemmers in Duitsland bleven verdeeld tussen de SPD en de KPD. Dit had een catastrofaal effect op de verkiezingen. In juli 1932 haalden de nazi's 13,7 miljoen stemmen, terwijl de SPD en de KPD samen 13,2 miljoen stemmen haalden. De linkse partijen haalden tijdens de volgende verkiezingen vier maanden later opnieuw 13,2 miljoen stemmen tegen nog maar 11,7 miljoen voor de nazi's.

Tijdens de definitieve verkiezingen in 1933 moesten de afgevaardigden van de KPD die aan de SA ontkomen waren, onderduiken. Zonder hun aanwezigheid in de Rijksdag konden de nazi's de 51% meerderheid bij elkaar brengen die ze nodig hadden. Het idee van de marxisten dat de nazi's slechts een tijdelijk fenomeen waren, een soort van laatste stuiptrekking van het gedoemde kapitalistische systeem, was een schrale troost voor de mensen die in de concentratiekampen werden gegooid. Gezien het feit dat ze altijd zo op elkaar hadden afgegeven, kwam het verdrag tussen Hitler en Stalin als een complete verrassing, zowel voor hun eigen volgelingen als voor de internationale gemeenschap. Hoe kon Hitler zich verlagen tot afspraken met de bolsjewisten? Voor Hitler speelde deze vraag niet: hij was absoluut niet van plan zich aan zijn woord te houden, evenmin als Stalin dat van plan was. Hitler had zijn eigen aanhangers al eerder versteld doen staan door zijn niet-aanvalsverdrag met Polen. Dit was wel het laatste dat de nazi's, of Duitsland, verwacht hadden dat de Führer zou doen op het moment dat hij eenmaal belast was met het buitenlandse beleid.

MET DE DUIVEL IN BED

Hitler liet zijn politieke oordeel niet beïnvloeden door zijn ziekelijke afkeer van het internationale marxisme: door het verdrag met de Sovjet-Unie zette hij Groot-Brittannië en Frankrijk buitenspel en hoefde hij zich slechts op een groep vijanden tegelijk te richten.

Toen hij zijn masker in juni 1941 liet vallen, werd het werkelijke doel van Hitler duidelijk. Het bolsjewisme moest worden uitgeroeid. Alle functionarissen van de communistische partij en de volkscommissarissen van het Rode Leger moesten standrechtelijk geëxecuteerd worden; Leningrad, wieg van het bolsjewisme, en Moskou moesten worden platgebrand.

Links:
De Führer spreekt de partijgetrouwen toe tijdens een bijeenkomst eind jaren 20. De communistische bedreiging werd als de grootste vijand gezien en het kwam vaak tot gewelddadige botsingen tussen de stoottroepen van de SA en socialistische paramilitairen.

Rode Strijders

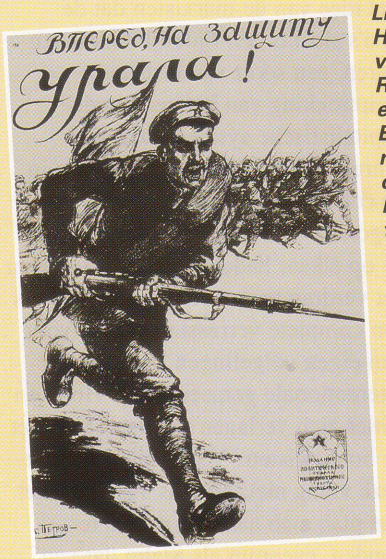

Links:
Het verbluffende succes van de revolutionairen in Rusland kwam als een enorme schok voor de Europese regeringsleiders. Het deed er niet toe dat er in het Rusland van de tsaren een achterlijk en totaal verdorven regeringscultuur had geheerst: het volk was opgestaan en had de oppermachtige heerser omvergeworpen. Hun angst werd nog verergerd door het feit dat de Russische communisten de revolutie over heel Europa wilden verspreiden.

Hierboven:
De in 1914 door Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg en anderen opgerichte revolutionaire tak van de Duitse sociaal-democratische partij werd in 1916 bekend als de Gruppe Internationale. In 1917 splitste de groep zich af van de SPD en werd hij omgedoopt tot de Spartakusbund, naar de leider van de grootste slavenopstand uit de Romeinse tijd. In januari 1919 werd de Spartakusbund de Kommunistischen Partei Deutschlands.

Boven:
De havenarbeider Ernst Thälmann werd in 1921 voorzitter van de Hamburgse communisten en in 1925 landelijk voorzitter van de KPD. Als hij met de SPD had kunnen samenwerken, dan zou de linkse alliantie de grootste partij zijn geweest in de Rijksdag in 1932. Gelukkig voor Hitler volgde Thälmann de lijn van Moskou. Hij noemde de gewone socialisten met Stalins woorden 'sociale fascisten' en beschouwde het democratische links bijna als een even grote vijand as de nazi's.

GEWELD OP STRAAT tussen geüniformeerde privé-legers hoorde bij het Duitse politieke leven in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw. Hitlers stoottroepen waren een van de oudste groepen, maar absoluut niet de enige. Andere rechtse groepen waren onder andere de *Stahlhelm* en de *Reichsflagge,* terwijl de sociaal-democraten en de Weimarrepubliek gesteund werden door de *Reichsbanner 'Schwarz-Rot-Gold'*. Begin jaren dertig telde de *Reichsbanner* op een bepaald moment meer dan drie miljoen leden. De paramilitaire vleugel daarvan, de *Schufo* (*Schutz Formation*) was de directe tegenhanger van de SA. De *Schufo* had maar liefst 400.000 strijders. Tijdens de politieke gevechten in 1932 werden er velen gedood en duizenden gearresteerd.

Maar allang voordat de *Reichsbanner* zo groot was geworden, was de *Roter Frontkämpferbund* de strijd met de SA aangegaan. De RFB was in 1924 opgezet door de KPD en telde in 1928 al meer dan 100.000 leden.

Ernst Thälmann leidde de RFB vanaf 1925 en gebruikte de organisatie op dezelfde manier als Hitler de SA gebruikte. De RFB werd voor propagandadoeleinden als parade-eenheid ingezet, maar diende ook als ijzeren vuist tijdens de straatgevechten met politieke tegenstanders. Na een ongekend bloedige rel in 1928 werd de RFB verboden. De restanten ervan werden in 1933 door de nazi's vernietigd.

Joden hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in het leven in de oude stad Kovno (tegenwoordig Kaunas) in Litouwen. Voor de oorlog had men nog geen enkel idee van de gruwelen die er nog te wachten stonden en ging de joodse jeugd nog op zomerkamp (hierboven) of studeerden ze in de religieuze Yeshiva-scholen (rechts). De Duitse bezetting bracht aan dat alles een einde. Hoewel ze wel enig zelfbestuur kregen in de vorm van de Altestenrat (linksonder), werden de joden van Kovno opgesloten in een getto waar ze veilig als vee achter het prikkeldraad zaten (rechtsonder). De orde in het getto werd gehandhaafd door de joodse politie (links), maar de uiteindelijke macht over leven en dood lag in handen van de nazi's. Alle tekenen van verzet of ongehoorzaamheid werden hard afgestraft (rechts).

HET GETTO IN KOVNO

Kovno staat in brand terwijl de legergroep van veldmaarschalk Von Leeb oprukt in de Baltische staten. Kovno, of Kaunas in het Duits, bevond zich op slechts 100 km van de Litouwse grens met Oost-Pruisen en de Duitsers namen de stad al op 24 juni in, twee dagen na de start van Operatie Barbarossa.

De Duitse invasie in Litouwen werd al snel gevolgd door de uitroeiing van het merendeel van de Litouwse joden. Maar in het getto in Kovno, dat de nazi's gebruikten als bron van slavenarbeiders, ging het leven door.

IN een andere tijd en op een andere plek zou het een interessant staaltje militaire archeologie vormen. Een enorm fort, zoals er tijdens de 19e eeuw rond de Litouwse stad Kovno zoveel gebouwd werden door de tsaren, dat volledig achterhaald was door de snelle ontwikkeling van de oorlogsvoering in de 20 eeuw. Maar in 1941 kreeg het negende fort in Kovno een heel nieuw en luguber doel. Nadat het door de Gestapo eerst gebruikt was als gevangenis, werd het fort een executieterrein voor de joden uit Kovno. Meer dan 50.000 kwamen er hier om het leven, vooral in het eerste jaar van de bezetting.

Litouwen, de meest zuidelijke van de drie Baltische republieken, heeft minstens vijf eeuwen lang een grote joodse bevolkingsgroep gehad. Kovno, of Kaunas, was de grootste stad van het land en stond sinds de 17e eeuw bekend als een belangrijk centrum van de joodse cultuur. Deze sterk zionistische stad had een uitgebreid netwerk van Hebreeuwse scholen; in de grotendeels joodse voorstad Slobodka (of Viliyampole in het Litouws) bevond zich een

Hieronder:
Na de aftocht van het Rode Leger, dat het land een jaar eerder had bezet, werden de Duitsers als bevrijders verwelkomd door de Litouwse nationalisten. Zij zouden al snel tot de ontdekking komen dat het leven onder deze nieuwe meester niet veel beter was.

Boven:
De Litouwers begonnen al met het vermoorden van joden voordat de Duitsers er waren. Er werden tientallen joden doodgeslagen in de Lietukis-garage en nog eens honderden werden er gedood rond de oude joodse wijk Slobodka.

Boven:
De bakkerij in het getto bakt brood van het karige rantsoen dat de bewoners van de Duitsers kregen. Er was altijd een tekort aan voedsel en men moest eten smokkelen om in leven te blijven.

Hieronder:
Onder toezicht van Litouwse militieleden bouwen joden hun eigen gevangenis.Het hek werd volgens Duitse specificaties gebouwd: twee meter hoog, 20 cm tussen de horizontale draden, met elke meter een verticale draad.

belangrijke *Yeshiva*, een centrum voor het bestuderen van de Talmoed.

DE LITOUWSE JODEN

Litouwen heeft vrijwel altijd onder Pools of Russisch bestuur gestaan. Na het einde van de Eerste Wereldoorlog werd het land echter onafhankelijk. Er woonden toen 150.000 joden. Daarvan woonden er zo'n 40.000 in Kovno, de hoofdstad van de nieuwe staat. Zij maakten een kwart van de totale bevolking van de stad uit. Door het sterk antisemitische karakter van de nieuwe staat emigreerden er echter meer dan 20.000 joden uit Litouwen. Ze mochten geen regerings- of overheidsfuncties bekleden en mochten niet aan de universiteiten studeren of lesgeven.

In de geheime bepalingen van het non-agressiepact tussen Duitsland en de USSR uit augustus 1939 werd Litouwen onder de invloedssfeer van de Sovjet-Unie geplaatst. Toen de Russen Oost-Polen bezetten, brachten ze de stad Vilna (Vilnius) en het gebied eromheen weer onder Litouws bestuur. Daardoor, en door de komst van grote aantallen vluchtelingen, steeg de joodse bevolking van Litouwen plotseling tot meer dan 250.000 personen.

RUSSISCHE BEZETTING

De Russen bezetten het land en annexeerden het officieel in juni 1940. Het antisemitische sentiment in

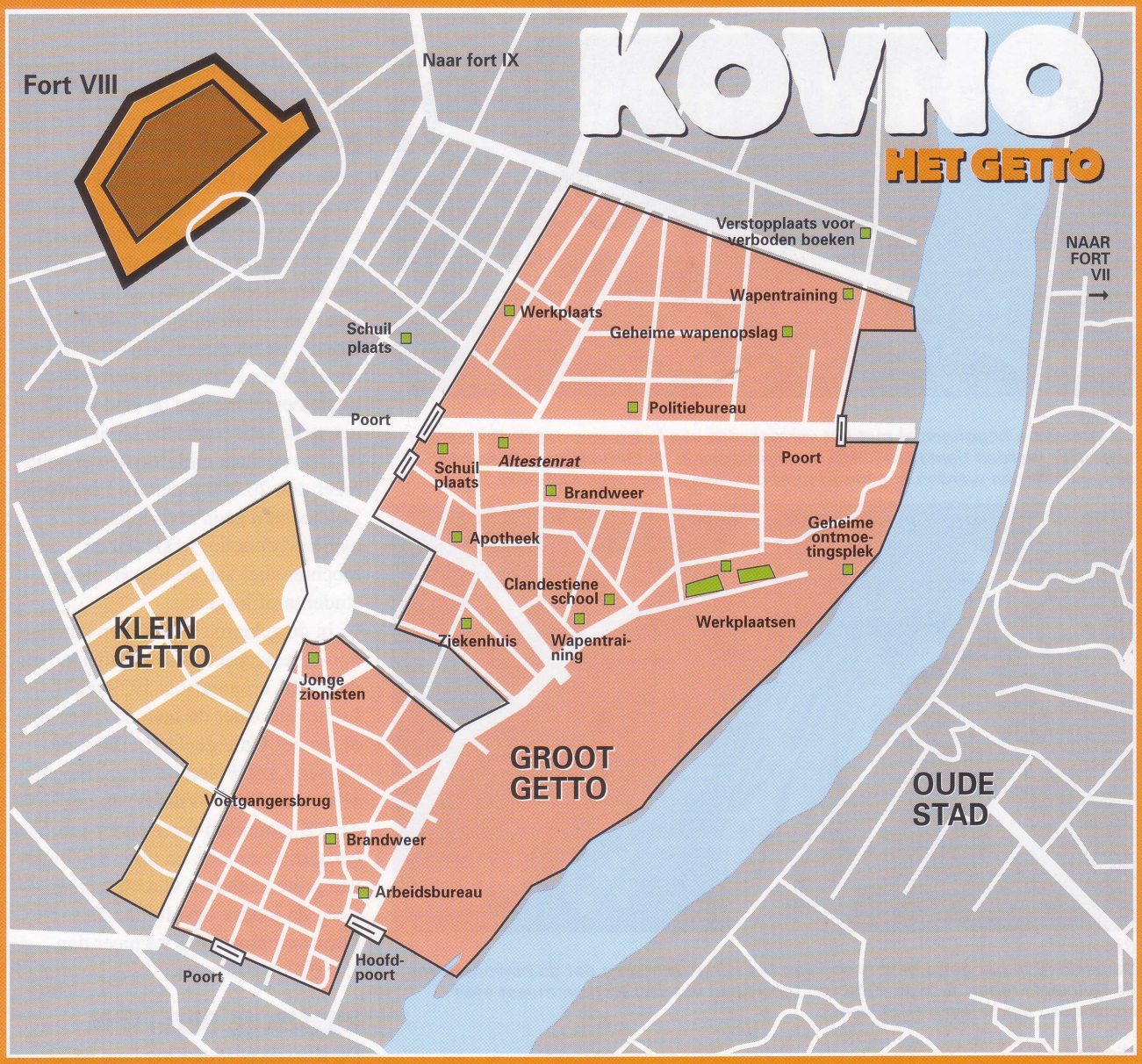

DE Duitsers bezetten Kovno op 24 juni 1941, maar pas op 10 juli kondigden ze aan dat er een getto werd ingesteld.Invloedrijke leden van de joodse gemeenschap vroegen of dit getto in het stadscentrum kon komen waar de meeste joden uit Kovno woonden, maar de keus van de Duitsers viel op de oude joodse wijk Slobodka. Dit was een arme wijk en het rioleringstelsel van de kleine houten huizen was ongeschikt voor de grote aantallen mensen die hier moesten gaan wonen. De joden van Kovno kregen een maand de tijd om naar het nieuwe getto te verhuizen, voordat het op 15 augustus zou worden afgesloten. Letterlijk afgesloten! De getto's uit de middeleeuwen waren gewoon gebieden waar joden woonden, die vrijelijk konden reizen en elders zaken konden gaan doen. In de versie van de nazi's moesten de 30.000 joden uit Kovno permanent in het getto blijven. Wie het getto verliet, moest dat met de dood bekopen (tenzij men deel uitmaakte van een geëscorteerde werkploeg). Het getto van Kovno bestond uit twee delen, een 'klein getto' en een 'groot getto' met een straat ertussen. De enige verbinding was een houten voetgangersbrug. Beide delen van het getto waren afgezet met prikkeldraad en werden bewaakt door Litouwse wachten in een reeks wachttorens. Duitse politie-eenheden zagen toe op de Litouwers die de poorten van het getto bewaakten.

Het kleine getto werd op 4 oktober 1941 ontruimd en 1.800 mensen die niet geschikt waren bevonden om te werken werden in het negende fort geëxecuteerd. Het grote getto bleef nog twee jaar bestaan totdat het in het najaar van 1943 werd omgezet in een concentratiekamp, dat uiteindelijk in juli 1944 gesloten werd.

Boven:
In het begin van de Tweede Wereldoorlog leefden er circa 37.000 joden in Kovno. Toen het Rode Leger de stad in 1944 bevrijdde, troffen ze nog maar 500 joodse overlevenden aan in bunkers en bij de partizanen in de bossen rond de stad. Toen de 1.500 joden die de kampen in Duitsland hadden overleefd naar de stad terugkeerden, troffen ze daar alleen maar puinhopen aan.

Litouwen werd daardoor alleen maar erger. In heel Oost-Europa waren er sowieso al sterke anti-joodse gevoelens en de Russische bezetting werd gezien als iets waar de joden op hadden aangestuurd. Als reactie daarop traden Litouwse nationalistische groeperingen (die sterke banden hadden met de nazi's) agressief op tegen de joden. De meest prominente van deze anti-joodse organisaties was de Lietuviu Aktyvistu Frontas: het Litouwse Actiefront. Op 22 juni 1941 zette de Wehrmacht Operatie Barbarossa in, de invasie in de Sovjet-Unie. Heeresgruppe Nord, onder aanvoering van veldmaarschalk Wilhelm Ritter von Leeb, viel aan vanuit Oost-Pruisen. De Duitse voorhoedes bereikten Kovno binnen drie dagen.

Al voordat de Duitsers in de stad waren, voerden Litouwse nationalisten overal in het land anti-joodse pogroms uit. Duizenden joden probeerden het land te ontvluchten en zochten hun heil binnen de grenzen van de Sovjet-Unie. Maar tienduizenden anderen bleven achter.

In Kovno trokken antisemitische menigtes door de straten van Slobodka. Honderden joden werden op straat gedood - en de moordpartijen gingen gewoon door nadat de Duitsers op 25 juni gearriveerd waren. Volgens schattingen waren er zo'n 10.000 joden door Litouwers en door Duitse doodseskaders omgebracht voordat de Duitsers het getto in augustus afsloten.

DOODSESKADERS

Einsatzkommando 3 van *Einsatzgruppe* A startte begin juli met zijn moorddadige praktijken en eind augustus waren vrijwel alle Litouwse joden buiten de steden gedood. Naar schatting daalde de totale joodse bevolking van Litouwen binnen iets meer dan acht weken van 200.000 tot nog geen 50.000 mensen, waarvan er ongeveer 30.000 in Kovno woonden.

Inmiddels waren de Litouwse nationalisten tot de ontdekking gekomen dat het leven onder hun nieuwe meesters niet veel beter was. In plaats van voor hun steun bedankt te worden en als zelfstandige staat verder te mogen gaan, werden ze opgenomen in het *Reichskommisariat Ost*. De Duitsers stelden vrijwel direct een burgerlijk bestuur in Kovno in, onder verantwoordelijkheid van SA *Brigadeführer* Hans Kramer. De eerste maatregelen die hij instelde, bestonden uit een serie verordeningen waaronder de joden verplicht werden armbanden te dragen, het hen verboden werd bepaalde beroepen uit te oefenen en ze bepaalde delen van de stad niet meer mochten betreden. Een deel van Slobodka werd gereserveerd als getto en de joden kregen het bevel binnen vier weken naar dat gebied te verhuizen.

EXECUTIES

De Duitsers gingen in september en oktober 1941 door met het doden van de joden. Meer dan drieduizend mannen, vrouwen en kinderen stierven in deze periode. De meesten van hen werden naar een van de 19e-eeuwse forten rond de stad gebracht, waar ze vaak zwaar werden mishandeld voordat ze werden doodgeschoten.

Op 4 oktober 1941 besloten de Duitsers het kleine getto te ontruimen. De gezonde mannen en vrouwen werden overgebracht naar het grote getto. Zo'n 1800 mensen waren volgens de Duitsers niet geschikt om te werken - ze waren te jong, te ziek of te oud. Zij werden naar het negende fort ten noorden van de stad gebracht en doodgeschoten.

Amper drie weken later, op 28 oktober, moesten de inwoners van het grote getto op een plein bijeenkomen, waar SA *Hauptsturmführer* Fritz Jordan een 'selectie' uitvoerde. Toen de avond viel had hij bepaald dat 9.200 mannen, vrouwen en kinderen - ongeveer eenderde van de bevolking van het getto - niet geschikt was om te werken. De volgende dag werden zij ook naar het negende fort gebracht, waar ze in groepen van 300 personen van hun kleren werden ontdaan en gefusilleerd werden. Ze werden in een massagraf begraven.

HET LEVEN GAAT VERDER

De volgende twee jaren was het getto 'rustig'. De Duitsers voerden geen *Aktionen* meer uit; de overlevende gettobewoners werden ingezet als slavenarbeiders. Zo'n 2.000 van hen werden ingezet op militaire projecten buiten het getto, terwijl er ook nog 5.000 in de werkplaatsen in het getto werkten. Een salaris kregen ze niet: de enige beloning voor hun arbeid was eten - en ook dat was zeer mondjesmaat. Om niet te verhongeren moesten de bewoners van het getto voedsel van buiten meesmokkelen. Dit betaalden ze met het geld en de bezittingen die ze in het getto verstopt hadden. Het risico was erg groot - iedereen die betrapt werd op het smokkelen van eten liep grote kans ter plekke te worden neergeschoten.

Het getto werd grotendeels

GETTO-CULTUUR

EVENALS IN ANDERE GETTO'S DEED de joodse gemeenschap zijn best om de traditionele manier van leven voort te zetten. Ondanks het feit dat alle boeken in februari 1942 in beslag werden genomen en alle scholen gesloten werden, vonden er regelmatig concerten, lezingen en discussieavonden plaats. De synagogen waren gesloten en in augustus 1942 werden openbare gebedsbijeenkomsten verboden, maar de Talmoed-studies gingen in het geheim door.

En niet alleen het religieuze leven ging verder. Schrijvers en kunstenaars legden alle gruwelen van het leven in het getto vast. Ze werkten in het geheim en verborgen hun werken in flessen en blikken die ze op veilige locaties begroeven. Dankzij kunstenaars als Esther Lurie en Josef Schlesinger, dagboekschrijvers als Avraham Tory en Tamara Lazerson en de fotograaf George Kadish zijn de herinneringen aan het getto van Kovno voor het nageslacht bewaard gebleven.

Boven:
Op dit sombere aquarel van Esther Lurie staat het Demokratu-plein dat door de Duitsers en hun Litouwse assistenten gebruikt werd als verzamelplaats. Hier moesten de gettobewoners bij elkaar komen voor de moorddadige 'Aktions' eind 1941. Hier werd bepaald wie er geschikt was om te werken. De anderen moesten te voet de korte afstand (minder dan twee kilometer) naar het negende fort afleggen. Daar werden ze met de duizenden gedood.

Boven:
Een schets van de hand van Esther Lurie met de titel 'Wat er overbleef van het ziekenhuis'. Toen de Duitsers op 4 oktober 1941 het kleine getto ontruimden, vernietigden ze ook het ziekenhuis voor besmettelijke ziekten in het getto. Volgens een bewaard gebleven rapport van de* Altestenrat *werd het ziekenhuis voor besmettelijke ziekten afgesloten. "Alle patiënten, medewerkers en bezoekers werden naar binnen geduwd en de deuren en ramen werden dichtgespijkerd." Iedereen werd doodgeschoten en het gebouw werd platgebrand. Hoewel de brand in de verre omtrek te zien was, mocht de brandweer niet te hulp komen - de Duitsers wilden dat het gebouw helemaal afbrandde.

bestuurd door de *Altestenrat der Judischen Ghetto Gemeinde*, de raad van ouderen van de joodse gemeenschap. Deze *Altestenrat* onder leiding van Dr. Elhanan Elkes was er vooral voor verantwoordelijk dat de Duitsers de gewenste arbeidskrachten kregen en moest de orde in het kamp handhaven met behulp van de gettopolitie. De raad probeerde ook medische diensten te verlenen en erop toe te zien dat het weinige beschikbare eten eerlijk werd verdeeld.

HET EINDE

In juni 1943 besloot Himmler dat de overgebleven getto's in het *Reichskommissariat* als concentratiekampen bestuurd moesten worden en werd het getto in Kovno omgedoopt tot het *Konzentrationslager Kauen*. Circa 4.000 bewoners werden overgeplaatst naar kleine werkkampen rond de stad. Toen later dat jaar het Rode Leger langs het hele Oostfront oprukte, richtten de Duitsers *Sonderkommando* 1005 op om alle bewijzen van de massamoorden en gruweldaden van de afgelopen twee jaren te vernietigen. In Kovno werden joodse gevangenen en Russische krijgsgevangenen ingezet voor het opgraven van de duizenden lijken die in 1941 begraven waren. De stoffelijke resten werden verbrand en de botten werden tot poeder vermalen en verstrooid. De arbeiders, die inzagen dat hen waarschijnlijk eenzelfde lot te wachten stond als dat van de ongelukkigen die zij hadden opgegraven, ondernamen in december een massale uitbraakpoging en meer dan 60 van hen wisten de partizanen in de nabijgelegen bossen te bereiken.

Door het massale zomeroffensief van het Rode Leger in 1944 waren de Russische soldaten in juli tot vlakbij Kovno genaderd. De Duitsers besloten het getto helemaal te ontruimen en deporteerden 2.000 joden naar kampen in Estland en nog eens 4.000 naar Duitsland, voor het merendeel naar het kamp Stutthof. Duizenden joden probeerden de deportaties te ontlopen door zich in kelders en speciaal geconstrueerde bunkers te verbergen, maar de Duitsers zetten explosieven, vlammenwerpers en rook in om hen daaruit te verdrijven. Meer dan 2.000 joden kwamen hierbij om het leven. Toen het Rode Leger de stad op 1 augustus 1944 bevrijdde, troffen ze in het getto nog geen honderd joodse overlevenden meer aan.

HERINNERING AAN KOVNO

Slechts zo'n 2.000 joden uit Kovno overleefden de oorlog. Een aantal van hen keerde terug naar de stad om daar onder Russisch bestuur hun oude leven ter hervatten en in 1960 was de joodse bevolking van Kovno weer tot boven de 4.000 gegroeid. De meeste overlevenden kozen ervoor om naar Israël te emigreren. Dankzij vele kunstenaars en schrijvers die ooggetuige waren, is het lijden in het getto echter niet vergeten. Een van de overlevenden was de voormalige natuurkundeleraar George Kadish, die met behulp van een camera onder zijn jas foto's nam van de ellende. Dankzij hem beschikken we nu over een uniek beeld van het dagelijkse leven in de getto's vanuit het oogpunt van de onderdrukten.

HITLERS JEUGD

Hitler zei tegen de jeugd die hem aanbad dat de toekomst aan hen toebehoorde. Hij eigende zich een hele generatie gewillige en onschuldige jonge mensen toe en leidde hen op tot de stoottroepen die hem in staat moesten stellen zijn waanzinnige ambities te realiseren en heerser te worden over de hele wereld.

OP 1 SEPTEMBER 1939 vielen Hitlers legers Polen binnen en startten ze een oorlog die zes jaar zou duren. Ook de leden van de Hitlerjugend zouden uiteindelijk actief bij het conflict betrokken raken; in 1945 werd zelfs het *Jungvolk* ingezet tijdens de strijd.

Begin 1939 waren zo'n 7,3 miljoen jonge Duitsers (82 % van de totale Duitse jeugd) lid van de *Hitlerjugend*, die hiermee de grootste jeugdorganisatie ter wereld was. Op 25 maart 1939 werd het lidmaatschap verplicht gesteld voor alle Duitse kinderen. Iedereen die nog geen lid was, moest zich aanmelden. De ouders werden gewaarschuwd dat hun kinderen van hen afgenomen en in een weeshuis geplaatst zouden worden als ze zich niet inschreven bij de HJ. Bij het uitbreken van de oorlog was het ledental tot 8,8 miljoen gestegen.

Boven:
Lachend, maar niet onschuldig. Zelfs na Stalingrad had 95% van de Duitse jeugd nog vertrouwen in Adolf Hitler. Hij had ze een ideaal gegeven, een* Volksgemeinschaft, *het gevoel deel te zijn van een nationale, solidaire gemeenschap. De jeugd gaf al hun energie aan deze droom.

De oorlog gaf de Hitlerjugend weer glans. Na 1936 was het lidmaatschap van deze organisatie verplicht gesteld en was de glans er een beetje vanaf. Voor veel jonge Duitsers waren de bijeenkomsten en activiteiten van de HJ een standaard onderdeel geworden van de wekelijkse routine.

De oorspronkelijke missie van de

Een verraden generatie

Boven:
Een misleide idealist beseft dat zijn illusies aan duigen zijn geslagen. Is het de schande gevangen genomen te worden of de harde werkelijkheid van de oorlog waardoor hem het huilen nader lijkt te staan dan het lachen?

Hitlerjugend was geweest om Hitler aan de macht te krijgen. Nu werd succes in de oorlog het nieuwe doel en de jongens van de Hitlerjugend kwamen enthousiast in actie om hun steentje bij te dragen. In eerste instantie voerden ze vrij onschuldige taken uit zoals het bezorgen van de maandelijkse rantsoenbonnen en de oproepen voor dienstplichtigen in hun eigen wijk. Ook gingen ze van deur tot deur om oud ijzer en andere materialen in te zamelen die gebruikt konden worden voor de herbewapening.

NAAR HET FRONT

Vanaf het begin van de oorlog hadden er leden van de Hitlerjugend als luchtbeschermingshoofden en als assistenten op de FlaK- of luchtafweerbatterijen in Berlijn en andere steden gewerkt. In eerste instantie was dit nog vrij onschuldig, maar toen de eerste Britse bombardementen op Berlijn werden uitgevoerd in augustus 1940 als vergelding van de Duitse bombardementen op Londen, bevond de Hitlerjugend zich definitief in de

Hieronder:
Goebbels riep de Duitse natie op tot de 'Totale Oorlog'. Dit had dramatische gevolgen voor de maatschappij. De mannen verruilden hun gereedschappen voor wapens en jongens borgen al op zeer jonge leeftijd hun speelgoed op om de plek in te nemen van een volwassene.

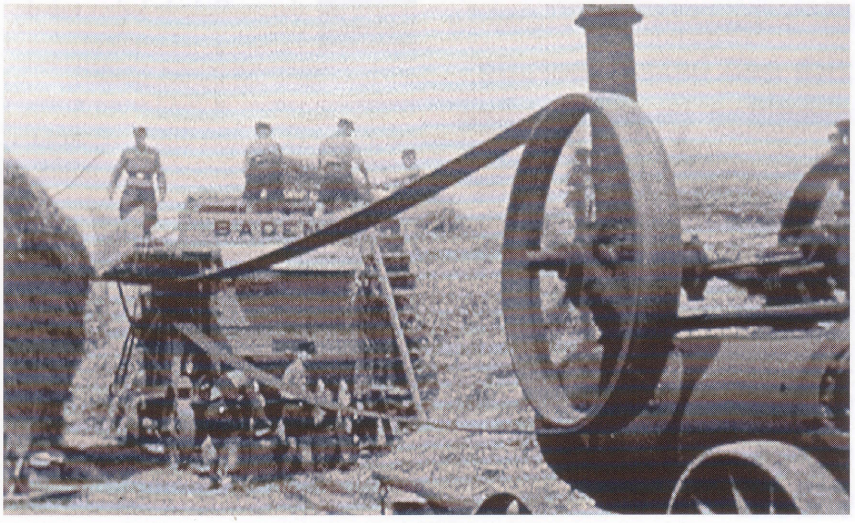

Boven:
Keulen 1943. Naarmate de geallieerde bombardementen op de Duitse steden zwaarder werden, werden de jonge mensen die de branden moesten bestrijden en de puinhopen opruimden steeds jonger.

frontlinie. De eerste golf van de 'Thousand-Bomber Raid' trof Keulen in mei 1942. In die maand kreeg Reichjugendführer Artur Axmann van Hitler toestemming om militaire opleidingskampen op te zetten waar alle jongens van 16 tot 18 jaar oud een opleiding moesten volgen. De SS maakte de afspraak met de Hitlerjugend dat eenvijfde van de 'afgestudeerden' van deze kampen voor de SS gereserveerd zou worden.

De gevechtstraining in de kampen was sterk verweven met ideologische hersenspoeling. Er werd aan de jongens verteld dat oorlog een strijd was tussen rivaliserende ideologieën, die uiteindelijk tot de overwinning of de totale uitroeiing leidde. Dit verklaart in grote mate waarom deze nieuwe generatie Duitse soldaten maar niet van opgeven wilde weten, zelfs niet toen de meeste buitenstaanders en steeds meer landgenoten beseften dat er voor Duitsland geen eer meer viel te behalen in deze oorlog.

UIT DE EERSTE HAND

De verplichte gevechtstraining duurde drie weken. In die periode leerden de jongens omgaan met de Duitse infanteriewapens, waaronder diverse machinegeweren, handgranaten en antitankwapens zoals de *Panzerfaust*.

De Wehrmacht en de SS voerden een constante strijd om wie de beste rekruten kreeg. Beide organisaties lieten veteranen de kampen bezoeken om de jongens verhaal te doen van de heldhaftige en spannende

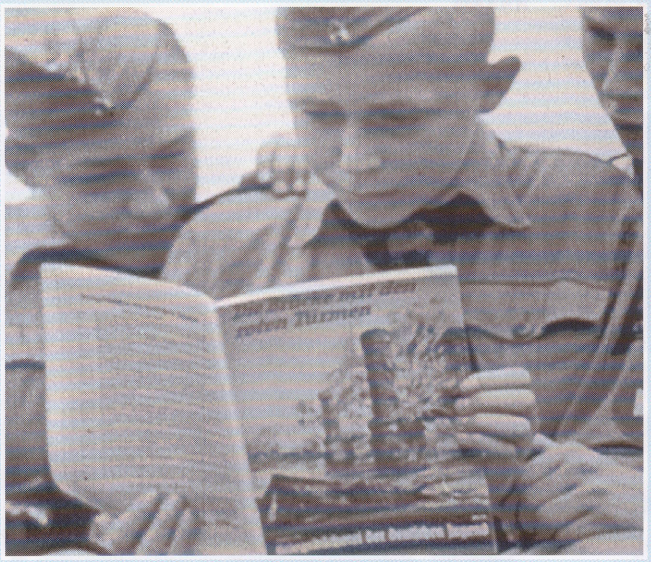

Boven:
De nazi's wisten de Duitse jeugd meestal 'vroeg genoeg' te pakken te krijgen. Hier lezen drie Pimpf *(leden van de HJ tot 12 jaar oud) het militaire handboek 'Die Brücke mit den roten Türmen.' Deze jongens kregen het beeld voorgeschoteld van een oorlog vol spanning en heroïsme.*

Boven:
De kampen richtten zich op thema's als fysieke gezondheid, handigheid, 'mannelijkheid' en zelfvertrouwen. Het uiteindelijke doel was de jongens 'strijdvaardig' te maken.

WEL-KAMPEN
Scholen van de dood

DE NAZI'S GINGEN er van meet af aan vanuit dat men al op jonge leeftijd moest beginnen om echt goede soldaten op te leiden. Toen het lidmaatschap van de Hitlerjugend verplicht werd (in 1936), stond niets de introductie van een langdurige militaire opleiding meer in de weg. Een nazi schreef: "Het geweer moet even gemakkelijk in de hand liggen als de pen." Hoewel de Hitlerjugend cursussen in leiding geven, schietoefeningen, kaartlezen etc. stimuleerde, werd er pas in 1942 een verplichte militaire vooropleiding ingevoerd. Vanwege het steeds nijpender tekort aan manschappen richtte de staat een netwerk op van *Wehrertüchtigungslager der Hitlerjugend*, om begrijpelijke redenen afgekort tot WEL. Het doel van deze kampen was alle leden van de HJ tussen 16 en 18 jaar een intensieve training van 21 dagen te laten volgen waarin hun lichaam en geest werden voorbereid op de realiteit van de gewapende strijd. De kampen stonden meestal onder leiding van gewonde militairen, terwijl het kader bestond uit reserveonderofficieren van de Wehrmacht en de SS. Binnen een jaar na de oprichting waren er meer dan 361.000 jongens opgeleid in de 243 kampen van het WEL-systeem.

Hieronder:
Als onderdeel van het indoctrinatieprogramma werden ervaren veteranen uitgenodigd om de jongens in de HJ-kampen te vertellen over de gevaren en de heroïek van het leven aan het front. Voor deze onschuldige tieners vormden de glamour en het gevaar een onweerstaanbare combinatie.

Hieronder:
Reichsjugendführer *Artur Axmann (midden) inspecteert samen met Heinz Guderian een kamp. Axmann zei tegen de deelnemers dat hun aanwezigheid door Hitler persoonlijk verlangd werd en dat ze na hun opleiding de rest van hun vakantie in het kamp moesten blijven helpen om de economie te ontlasten.*

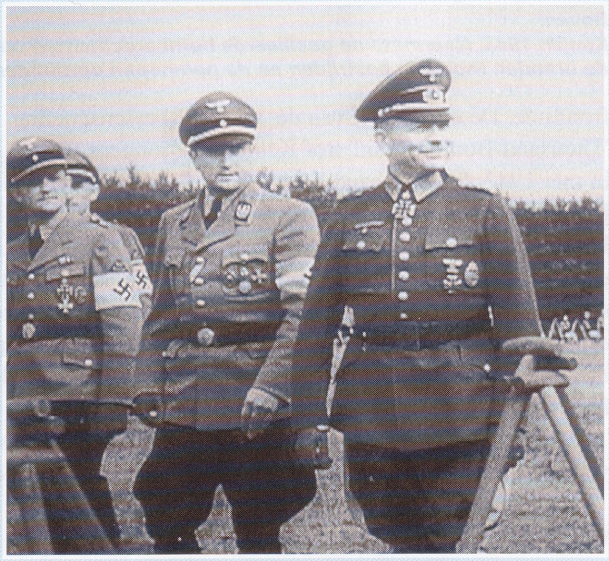

Boven:
Operatie 'Werwolf' was de laatste wanhoopsdaad van de Führer. Dit plan om fanatieke jonge nazi's de strijd achter de vijandelijke linies te laten voortzetten, zorgde voor heel wat onrust bij het geallieerde opperbevel. Hier wordt een 17 jarige 'weerwolf' ondervraagd. Hij werd later ter dood veroordeeld.

gebeurtenissen die zij hadden beleefd aan het front. Naar aanleiding van deze verhalen waren de jongens er nog meer op gebeten om te vechten tegen de 'bolsjewistische hordes' en de 'door de joden gesteunde Westerse machten'. Deze verhalen uit eerste hand bleken een uitstekende manier te zijn om de jeugd te motiveren.

De resultaten van de kampen waren indrukwekkend. De legerleiding erkende als eerste hoe goed de Hitlerjugend erin was geslaagd de traditionele opleidingsmethodes met succes aan te passen aan de specifieke behoeften en capaciteiten van zestien- en zeventienjarigen. Afgezien van een paar norse SS-veteranen werkten er in de kampen geen geharde 'drillsergeanten'. De meeste kaderleden waren gevoelige jonge soldaten met een uitgebreide ervaring binnen de Hitlerjugend. In feite leidde de Duitse jeugd zichzelf op.

JONG GELEERD, JONG GEDAAN

In de kampen bestond er ook geen klassenonderscheid. Stads- en plattelandsjongens, vrijwilligers en dienstplichtigen, alles werd bij elkaar gegooid. De soldaten die uiteindelijk het kamp verlieten, vochten professioneler, geslepener, onafhankelijker en met meer initiatief dan hun vijanden. Van het voorjaar van 1942 tot 1945 doorliep elke Duitse vrijwilliger en dienstplichtige het trainingsprogramma van de Hitlerjugend voordat hij het veldgrijs of het camouflagepak van de SS aantrok. Maar hoewel deze Duitse soldaten een betere opleiding hadden genoten dan hun tegenstanders, waren ze absoluut niet bang om hun handen vuil te maken.

FLAK-BATTERIJEN

Al lang voordat ze werden opgeroepen voor de opleidingskampen, droegen de leden van de Hitlerjugend direct bij aan de Duitse gewapende strijd. Begin 1943 waren Hitlers legers over een groot gebied verspreid: ze vochten tegen de gecombineerde strijdkrachten van de geallieerden die onder andere bestonden uit de legers van de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Elke Duitser die fit genoeg was om te vechten, was broodnodig voor de strijd. Maar de luchtafweerbatterijen konden ook niet onbemand blijven. Deze leemte werd opgevuld door de Hitlerjugend, die inmiddels al langere tijd volledig zelfstandig complete FlaK-batterijen bemande.

In eerste instantie werden de jongens ingezet op luchtdoelkanonnen vlakbij hun eigen huis, maar naarmate de algehele situatie verslechterde, werden ze over heel Duitsland uitgezonden. De jongste knapen moesten de zoeklichten bedienen en assisteren bij de verbindingen. Vaak trokken ze er op de fiets op uit in de rol van ordonnans. De oudste jongens bemanden de kanonnen.

Dit was een zeer gevaarlijke klus: in oktober 1943 sloeg er een bom in op een batterij zoeklichten. Alle jongens die er werkten, werden gedood. De oudste was 14.

Na elk bombardement hielp de Hitlerjugend bij het opruimen van de getroffen wijk en assisteerden ze bij het verhuizen van de burgers die dakloos waren geraakt. Ze klopten overal aan op zoek naar lege kamers in onbeschadigde huizen en appartementen. Wie weigerde om de nieuwe 'huurders' op te nemen, werd aangegeven bij de politie en kon op een bezoekje van de Gestapo rekenen.

Naarmate de oorlogssituatie verslechterde werd zelfs de hulp van de Bund Deutscher Mädel (BDM) ingeroepen. Waar men aanvankelijk vond dat meisjes zich niet moesten inlaten met mannenwerk als het laden of hanteren van een pistool, werd er nu van de dames verwacht dat ze de geallieerde bommenwerpers uit de lucht schoten. De 8,8-cm luchtdoelkanonnen bij Wenen die bemand werden door meisjes van de BDM kwamen in 1944 in actie tegen de USAAF. In 1945 werden ze als

Hitlerjugend-divisie

Wolven naar de slachtbank

DE 12E SS-PANTSERDIVISIE droeg officieel de naam *"Hitlerjugend."* Hij werd ook vaak de 'babydivisie' genoemd, maar dat was niet alleen omdat de gemiddelde leeftijd van de soldaten 18 jaar was. De bijnaam drukte ook een gezonde dosis ironie uit. Deze jonge mannen waren de fanatiekste soldaten die er ooit voor het Derde Rijk ten strijde waren getrokken. Zij waren de eerste generatie die was opgegroeid in de nazi-traditie en de resultaten van de indoctrinatie waren enorm.

Op D-Day, 6 juni 1944, was de *Hitlerjugend* een van de drie tankdivisies die door Hitler in reserve werd gehouden terwijl de geallieerden de stranden in Normandië bestormden. De vuurdoop van Hitlerjugend vond plaats tegen een vijand die op vrijwel alle terreinen superieur was, maar desondanks vochten ze zeer fanatiek en moedig. Na de dood van hun eerste divisiecommandant, Fritz Witt, kreeg Kurt Meyer, bijgenaamd '*Panzermeyer*,' de leiding. Met zijn 33 jaar was hij de jongste divisiecommandant bij de Duitse strijdkrachten.

Nadat ze in Frankrijk vrijwel helemaal weggevaagd werden, werd de 12e SS-pantserdivisie opnieuw opgebouwd rond een nog jongere kern vrijwilligers. Om de divisie helemaal op sterkte te brengen moest hij worden aangevuld met een allegaartje van dienstplichtigen. De divisie vocht tijdens het Ardennenoffensief in België en speelde in 1945 een rol tijdens de mislukte poging Boedapest opnieuw in te nemen. Op 8 mei 1945 gaf de 12e SS-pantserdivisie *Hitlerjugend* zich over aan het Amerikaanse 7th Army. De divisie telde toen nog maar 455 soldaten en één tank.

Hieronder:
In september 1944 telde de 12e SS Panzer Division Hitlerjugend *nog slechts 600 jonge soldaten. Ze hadden geen tanks of munitie meer. Meer dan 9.000 van hun kameraden hadden het leven gelaten in Normandië en Falaise.*

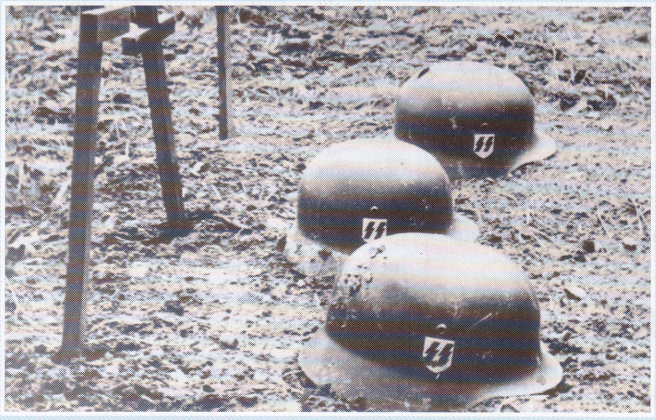

Boven:
De Hitlerjugend was opgeleid door officieren van de elite Leibstandarte-*divisie. Ter ere daarvan gebruikte de HJ een variant van de sleutel die in het wapen stond van de LSSAH, met daar doorheen een 'S'-rune als divisie-embleem.*

Rechts:
De divisie stond onder commando van de 35-jarige Generalmajor *Fritz Witt, die voor 1933 zelf bij de Hitlerjugend was geweest. Hij kwam om het leven door een voltreffer op zijn hoofdkwartier vanaf een Britse oorlogsbodem.*

Hieronder:
In tal van opzichten behielden de jongens de rebelsheid van de jeugd. Ze hadden lak aan militaire conventies. Sommigen kleedden zich in het tenue van U-Boot-bemanningen, terwijl anderen de namen van hun vriendinnen op hun tank schilderden in plaats van de officiële emblemen.

Boven:
De volgende generatie jonge strijders. Deze Pimpf dragen het zwarte parade-uniform uit 1944. Hun levens zouden zinloos worden opgeofferd aan het eind van de oorlog tijdens een soort van kinderkruistocht tegen de moderne 'ongelovigen'.

antitankgeschut ingezet tegen de Russische pantsers.

Zoals president Franklin Roosevelt verklaarde tijdens de conferentie in Casablanca van januari 1943, zou de oorlog alleen maar eindigen met de 'onvoorwaardelijke capitulatie' van Duitsland en de Duitse bondgenoten. In februari reageerde de Duitse minister van propaganda, Joseph Goebbels, hierop met een Duitse verklaring van 'Totaler Krieg': totale oorlog.'

Nu er steeds minder volwassen mannen beschikbaar waren, kon men niet meer voorbij aan de nieuwe generatie ideologisch gehersenspoelde jongens, die opgevoed waren als nazi's en die maar wat graag wilden vechten voor het vaderland en hun leven wilden geven voor de Führer. Het resultaat was de oprichting van de 12e *SS Panzer Division Hitlerjugend.*

TOTALE OORLOG

Er werd een campagne gestart voor het werven van 17-jarige vrijwilligers, maar ook jongens van 16 en jonger meldden zich massaal aan. In de maanden juli en augustus 1943 kwamen er 10.000 rekruten aan op het opleidingskamp in Beverloo in België.

Om de HJ-divisie aan te vullen met voldoende ervaren soldaten en officieren werden er veteranen van de Waffen-SS teruggeroepen van het front in Rusland. Velen van hen waren afkomstig van de elite *Leibstandarte-SS Adolf Hitler.* De Wehrmacht detacheerde vijftig voormalige Hitlerjugend-leiders als officieren voor de divisie. De overige eskader- en sectieleiders werden geworven uit leden van de Hitlerjugend die tijdens hun opleiding hadden aangetoond over leiderskwaliteiten te beschikken.

BABYDIVISIE

In het voorjaar van 1944 hadden ze hun opleiding voltooid. Generaal Heinz Guderian en veldmaarschalk Gerd von Rundstedt waren als toeschouwers aanwezig bij de laatste oefeningen. Ze waren zeer te spreken over het enthousiasme en de professionaliteit van de jonge troepen en waren onder de indruk van wat ze in deze korte tijd geleerd hadden. De divisie werd naar Hasselt in België gestuurd in afwachting van de geallieerde invasie in Noord-Frankrijk, waar ze fanatiek en moedig

vochten tegen de geallieerden die numeriek in het overwicht waren.

VOLKSSTURM

Hitlers Duitsland vocht tot het allerlaatste moment dapper verder. In september 1944 verkondigde Artur Axmann, de opvolger van Von Schirach als leider van de Hitlerjugend: "Nu het zesde jaar van de oorlog begint, staat Adolf Hitlers jeugd klaar om onvermoeibaar en vol toewijding te strijden voor hun vrijheid en hun toekomst. Wij zeggen tegen hen: Jullie moeten beslissen of jullie de laatste vertegenwoordigers willen zijn van een onwaardig ras dat door toekomstige generaties veracht wordt of dat jullie deel willen uitmaken van een nieuwe tijd die geweldiger is dan je je kunt voorstellen."

Op 25 september 1944 werd, ter voorbereiding van de invasie in het vaderland, de *Volkssturm* geformeerd onder de algehele leiding van Heinrich Himmler. Alle beschikbare mannen tussen de 16 en de 60 werden verplicht zich aan te melden voor dit nieuwe leger en werden opgeleid in het gebruik van de *Panzerfaust*. De bezwaren tegen het gebruik van nog jongere jongens werden weggewuifd.

WEERWOLVEN

In het Ruhrgebied vochten jongens van de Hitlerjugend als guerrilla's tegen de Amerikanen. De jongens hielden zich in de wouden verborgen en wachtten tot de tanks gepasseerd waren. Dan sprongen ze uit hun dekking om hun wapens af te vuren en granaten te werpen in de richting van de voetsoldaten en vervolgens weer in het woud te verdwijnen. De Amerikanen leden hierdoor verrassend zware verliezen en beantwoordden de acties met bombardementen op een aantal dorpen.

Als de jongens door Amerikaanse patrouilles werden omsingeld, vochten ze vaak tot de laatste man in plaats van zich over te geven. En de strijders werden steeds jonger. Amerikaanse troepen meldden dat ze gewapende jongens van 8 jaar oud gevangen hadden genomen in Aken en artillerie-eenheden hadden uitgeschakeld die volledig bestonden uit jongens van twaalf jaar of jonger.

Himmler en Axmann hadden ook plannen voor een leger jonge 'Weerwolven' die terreur moesten zaaien onder de bezetters en zo de strijd van het nationaal-socialisme moesten voortzetten. Het idee was bij voorbaat tot mislukken gedoemd. Terwijl Axmanns leger van 5.000 minderjarige soldaten werd afgeslacht in de Slag om Berlijn, besloot hun Führer dat hij zich niet wilde verantwoorden voor zijn daden. Met Hitlers dood werden de kinderen die geleerd hadden de god van het nationaal-socialisme te aanbidden verlost van hun verplichting. Ze leken uit een diepe roes te ontwaken.

Door het optimisme en de energie van zijn jeugdige volgelingen werd Hitler gesterkt in zijn waanideeën. Hij maakte misbruik van hun onvoorwaardelijke vertrouwen en dit kostte velen van hen het leven. De nazi's lieten aan Duitsland een hele generatie na die van zijn onschuld was beroofd. Hitler en zijn volgelingen hadden hun jeugd en hun leven gestolen.

Hieronder:
Vanaf februari 1943 werden kinderen in de leeftijd van 15 tot 17 ingezet voor de verdediging van het Duitse rijk. Deze* Flakhelfer *vervingen de luchtafweerteams die aan het front nodig waren. Ze deden dit met veel enthousiasme. Het is niet bekend hoeveel er hierbij om het leven kwamen, maar het is een feit dat veel FlaK-batterijen door voltreffers geraakt werden.

AKTION REINHARD

De joden in de getto's in Polen wisten al voor de oorlog dat het leven hard kon zijn, maar al het antisemitisme waar zij in het verleden mee geconfronteerd waren, viel in het niet bij de gruwelen die hen nog te wachten stonden. Eerst werden ze in getto's gepropt en daarna werden ze het slachtoffer van een ongekend bruut en effectief stelsel van volkerenmoord.

AUSCHWITZ had weliswaar de slechtste naam van alle Duitse concentratiekampen, maar het was niet het enige vernietigingskamp en ook niet het eerste. In 1942 en 1943, voordat het meer beruchte kamp in Silezië op volle toeren ging draaien, werden de kampen Belzec, Sobibor en Treblinka gebruikt voor de uitroeiing van de Poolse joden.

Deze genocide in Polen was het gevolg van een bewuste beslissing van de nazi's om ruimte vrij te maken voor Duitsers die zich na de oorlog in dit gebied moesten vestigen. De operatie kreeg de naam *Aktion Reinhard* na de dood van Reinhard Heydrich op 4 juni 1942.

De oorsprong van deze *Aktion* is terug te voeren tot oktober 1941. Himmler gaf *Brigadeführer* Odilo Globocnik, *SS- und Polizeiführer* voor het district Lublin, opdracht alle joden te elimineren in het door de Duitsers bezette *Generalgouvernement*.

Globocnik, een fanatieke antisemiet van Oostenrijks/Kroatische afkomst was sinds 1931 lid van de nazi-partij en was nog even Gauleiter van Wenen geweest na de *Anschluss*. In zijn nieuwe functie was Globocnik onder andere verantwoordelijk voor het in beslag nemen van joodse eigendommen en kostbaarheden.

HITLERS WENSEN

Dit was conform de wens van Hitler die tijdens een gesprek in januari 1942 gezegd zou hebben: "Nu moeten wij dezelfde strijd voeren als Pasteur en Koch. De oorzaak van veel ziekten is een bacil - de joden. Wij kunnen alleen gezond worden als we de joden uitroeien." Twee maanden later zou hij zeggen "het hele Oosten moet Duits worden en blijven - origineel Duits. Die taak heb ik mijn trouwe Himmler opgedragen en hij is al bezig met de uitvoering ervan."

Globocnik kreeg een staf van 450 SS'ers tot zijn beschikking. Deze vielen buiten de normale bevelsstructuur en waren alleen verantwoording verschuldigd aan hun eigen superieur en aan Himmler. Onder hen bevonden zich circa 100 mannen die hadden meegewerkt aan het Duitse euthanasieprogramma, waarbij gifgas was gebruikt om minder valide en chronisch zieke Duitsers te vermoorden. Deze specifieke groep werd geleid door *Kriminalkommissar* Christian Wirth, een voormalig agent bij de veiligheidspolitie die de eerste vergassingsexperimenten had uitgevoerd op 'gekken'. Men koos voor vergassen omdat doodschieten, dat tot die tijd gedaan werd door de *Einsatzgruppen* in het Oosten, te persoonlijk was en zelfs de geharde SS-beulen emotioneel te veel belastte. De Duitsers die betrokken waren bij *Aktion Reinhard*, dienden vooral als toezichthouders. Het feitelijke doden van de slachtoffers werd vooral uitgevoerd door zo'n 300 Oekraïense vrijwilligers, die speciaal voor deze taak waren opgeleid door de SS in het concentratie- en werkkamp Trawniki.

Globocnik zette drie speciale kampen op. Belzec, Sobibor en Treblinka hadden slechts één functie. Ze waren niet gebouwd voor de huisvesting van gevangenen; ze waren niet gebouwd om slaven te leveren voor de Duitse oorlogsindustrie. De kampen van *Aktion Reinhard* waren met maar één doel voor ogen gebouwd: het vermoorden van de joden.

Boven:
Deze joden uit het getto in Warschau worden door de SS en Duitse politie-eenheden bij elkaar gedreven. De ontruiming van het getto in 1942 was een van de grootste operaties in het kader van* Aktion Reinhard: *er werden meer dan 300.000 slachtoffers naar Treblinka gedeporteerd.

Het doel van *Aktion Reinhard* was simpel - de Poolse joden elimineren. En met elimineren bedoelden de nazi's maar één ding: massale uitroeiing.

GEHEIME EXECUTIETERREINEN

Alle drie hadden ze een aantal belangrijke kenmerken gemeen. Ze lagen allemaal vlakbij een spoorverbinding om de slachtoffers gemakkelijk aan te kunnen voeren. En ze lagen op een afgelegen locatie om te voorkomen dat er informatie uitlekte over wat er in deze kampen gebeurde. Het selectieproces van *Aktion Reinhard* was eenvoudig. Als men besloten had een getto te ontruimen, werden alle inwoners opgepakt en naar de vernietigingskampen gestuurd. In de grotere getto's kreeg de lokale 'Judenrat' vaak het bevel te zorgen dat er een bepaald aantal mensen klaarstond, zo'n drie- tot zesduizend, afhankelijk van de grootte van de trein die beschikbaar was voor het transport.

MOORDSYSTEEM

De procedures in Belzec, Sobibor en Treblinka waren vergelijkbaar. Zodra

Hierboven:
Christian Wirth was de grote baas over het volkerenmoordprogramma in Polen. Hij was de commandant van Belzec en ontwikkelde het systeem dat ook zou worden toegepast in de andere kampen. Hij werd in 1944 door partizanen gedood (of wellicht door zijn eigen mannen).

Hierboven:
Franz Stangl voerde de leiding over Sobibor en Treblinka. Na de oorlog ontsnapte hij naar Brazilië. Hij werd in 1970 echter uitgeleverd aan Duitsland. Hij werd ter dood veroordeeld en stierf in de gevangenis.

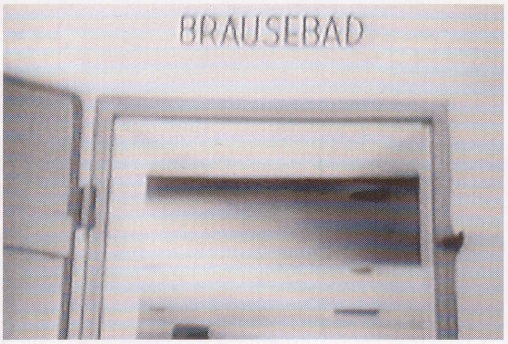

Boven:
De slachtoffers kregen te horen dat de vernietigingskampen slechts doorgangspunten waren op weg naar de werkkampen verder oostwaarts en dat ze gedesinfecteerd moesten worden, voordat ze verder mochten. De gaskamers waren gecamoufleerd als doucheruimtes.

Rechts:
Na circa 30 minuten konden de joodse 'kapo's' naar binnen om de lijken te verwijderen. Deze mannen leefden een beetje langer dan de anderen, maar meestal werden ze nadat ze hun gruwelijke werk een paar weken lang hadden gedaan door de kampwachten doodgeschoten.

ze bij het vernietigingskamp aankwamen, werden de joden uit de trein gejaagd. In eerste instantie werden ze nog redelijk 'vriendelijk' ontvangen. De Duitsers wilden ze ervan overtuigen dat ze onderweg waren naar een werkkamp, maar dat ze eerst gedesinfecteerd moesten worden. Na aankomst werd op het perron een klein aantal mannen geselecteerd om als werkploeg te dienen. De rest van de gedeporteerden werd naar vlakbij gelegen barakken gebracht, waar ze zich moesten uitkleden en hun bezittingen moesten afgeven. In Belzec en Treblinka werden de vrouwen vervolgens naar een andere ruimte gebracht waar hun haar werd afgeschoren. Van daaruit werden ze in groepjes van circa vijftig personen via een pad van drie tot vier meter breed met hoge prikkeldraadversperringen aan beide kanten naar een ander barak gebracht. De hekken aan beide zijden waren begroeid. Dit pad stond bij de kampwachten bekend als de *'Schlauch'* of de *'Himmelfahrtweg'* (de 'slang' of de 'weg naar de hemel'). In Sobibor werden de vrouwen halverwege het pad eerst nog een barak ingeleid waar hun haar verwijderd werd. Aan het eind van het pad bevonden zich de gaskamers, gecamoufleerd als doucheruimtes. De slachtoffers werden de luchtdichte ruimtes in gedreven, de deuren werden gesloten en er werden motoren gestart waarvan de uitlaatgassen in de gaskamers werden geleid. Het belangrijkste vergassingsmiddel was koolmonoxide. Door een hoog brandstof-luchtmengsel te gebruiken en zoveel mogelijk mensen in de gaskamer te proppen, konden de Duitsers in zeer korte tijd de gasconcentratie binnen de ruimte tot op een dodelijk niveau brengen. Na circa 30 minuten werden de deuren geopend en verwijderden *Sonderkommandos* van joodse gevangenen de lijken.

LIJKEN OPRUIMEN

De kampen van *Aktion Reinhard* hadden nog geen geavanceerde crematoria zoals Auschwitz. Tijdens de eerste maanden werden de lijken van hun gouden tanden en eventuele andere waardevolle voorwerpen ontdaan en in enorme greppels begraven. In 1942 werden ze weer opgegraven en op enorme brandstapels verbrand. Vanaf dat moment werden de slachtoffers direct na het vergassen in de buitenlucht gecremeerd. Himmler bezocht Globocnik in Lublin een paar dagen voordat Treblinka operationeel werd. Hij gaf het bevel alle Poolse joden voor eind 1942 te doden. Het systeem bleek hiervoor echter niet voldoende capaciteit te hebben en daarom moest *Aktion Reinhard* tot in het najaar van 1943 worden voortgezet. Inmiddels waren de drie oorspronkelijke kampen gesloten en afgebroken en waren de overgebleven Poolse joden bij elkaar gebracht in Trawniki, Poniatowa en Majdanek. Op 3 november werden alle joden in deze kampen doodgeschoten, samen met de joden die als dwangarbeiders bij de fabrieken in de omgeving werkten. Er stierven in totaal 43.000 mensen tijdens deze operatie met de naam *Aktion Erntefest* ('Oogstfeest'). *Aktion Reinhard* duurde slechts 21 maanden, maar in die periode vermoordden de SS en hun Oekraïense en Letse assistenten meer dan twee miljoen Poolse joden.

DODENKAMPEN

Belzec

Belzec lag tussen Lublin en Lvov. Het kamp werd gebouwd tussen november 1941 en februari 1942 op de plek waar eerder een werkkamp had gestaan. De commandant was de beruchte Christian Wirth. Hij werd in augustus 1942 opgevolgd door Gottlob Hering, omdat Wirth de supervisie kreeg over alle *Reinhard*-kampen. De vergassingen in Belzec startten op 17 maart. De slachtoffers waren met name afkomstig van de getto's in de regio's Krakau en Lvov. Er werden circa 600.000 mensen in Belzec om het leven gebracht voordat de vergassingen hier in december 1942 weer werden stopgezet. Belzec was een van de dodelijkste van alle vernietigingskampen - slechts zeer weinig gedeporteerden overleefden dit kamp en slechts één persoon wist eruit te ontsnappen en zijn verhaal wereldkundig te maken.

Sobibor

Sobibor werd gebouwd in de maanden maart en april 1942. De vergassingen begonnen in mei. Franz Stangl werd hier in april 1942 commandant. Hij werd in september opgevolgd door Franz Reichsleitner. De meeste slachtoffers waren uit de directe omgeving afkomstig, maar later kwamen er ook mensen uit Lvov omdat Belzec gesloten was. Onder de 250.000 mensen die hier stierven, bevonden zich ook joden uit de Russische getto's en uit West-Europa.

Het vergassen stopte hier pas in oktober 1943. Het kamp werd die maand gesloten nadat circa 300 gevangenen na een massale opstand uit het kamp waren gebroken. Om de sporen van wat er hier was gebeurd uit te wissen, liet Himmler alle gebouwen van het kamp slopen en verwijderen en het hele terrein omploegen.

Treblinka

De massamoorden in Treblinka begonnen op 23 juli 1942. De commandanten hier waren Irmfried Eberl, Franz Stangl en Kurt Franz. De slachtoffers kwamen uit de regio's Warschau en Radom, maar ook uit Duitsland, de Balkanlanden en Midden-Europa. De moordpraktijken in Treblinka gingen tot mei 1943 door. Er zijn hier waarschijnlijk zo'n 850.000 joodse mensen gestorven.

Toen het vergassen in Treblinka gestopt was, begon Aktion 1005, de actie om alle bewijzen van de massamoorden op te ruimen. Op 2 augustus 1943 bestormden de overgebleven gevangenen de hoofdpoort van het kamp. Er ontsnapten er een paar honderd, maar de meesten werden achterhaald en gedood. Het kamp brandde grotendeels af tijdens de gevechten. De Duitsers sloopten de rest daarop ook en doodden de overgebleven gevangenen.

Het Huis Krupp

HITLERS WAPENLEVERANCIERS

Boven:
De fabriek van Krupp in Essen was slechts het puntje van een enorme industriële ijsberg. Door de steun aan het Derde Rijk kon het bedrijf zijn tentakels uitstrekken over alle delen van bezet Europa. De onderneming had zelfs vestigingen in concentratiekampen.

Het grootste bedrijf van Duitsland was zo belangrijk voor het Derde Rijk dat de eigenaren en de leden van de raad van bestuur aan het eind van de oorlog een speciale behandeling kregen van de geallieerden.

WAPENFABRIEKEN kunnen niet buiten twee grondstoffen - kolen en ijzererts. Kolen houden de industrie draaiende: ze leveren de energie voor de fabrieken en de warmte voor de smeltovens. En van het ijzererts wordt staal gemaakt - staal voor kanonnen, pantserplaten, tanks en onderzeeërs.

Tachtig procent van de Duitse kolen- en staalindustrie is in het Ruhrgebied geconcentreerd. Dit gebied, dat in 1923 door de Fransen werd bezet, was van levensbelang voor de economie van het land. De aanwezigheid van de Fransen leidde tot een bittere haat en een verlangen naar wraak dat Hitler goed van pas zou komen.

Waar kolen en staal de sleutel waren tot de Duitse welvaart en de wedergeboorte van de wapenindustrie, was Krupp, het grootste en meeste Invloedrijke staalbedrijf van Duitsland, de sleutel tot diezelfde wapenindustrie.

KRUPP EN DE KEIZER

De familie Krupp vestigde zich al in de 16e eeuw in het Ruhrgebied, maar werd in de 19e eeuw pas echt bekend. Friedrich Krupp startte in 1811 een gietstaalfabriek en onder zijn zoon Alfred, de 'kanonnenkoning', werd dit bedrijf wereldberoemd. Alfreds zoon, Friedrich Alfred Krupp, wist een explosieve groei van het bedrijf te bewerkstelligen en aan het begin van de 20e eeuw had Krupp meer dan 40.000 mensen in dienst.

Krupp had een groot deel van de zware wapens voor het Duitse leger geleverd tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar moest na de oorlog de productie van wapens staken. Het verdrag van Versailles pakte met name voor Krupp slecht uit: alle productielijnen voor artilleriegeschut en pantserplaten

moesten worden ontmanteld. Onder leiding van Gustav Krupp von Bohlen und Halbach wist het bedrijf deze tegenslag echter weer te boven te komen.

Gustav von Bohlen und Halbach werd in Den Haag geboren als zoon van een diplomaat. Hij studeerde in 1893 in Heidelberg af in de rechten en ging werken voor het Pruisische ministerie van buitenlandse zaken. In 1899 ging hij namens de Pruisische regering werken in Washington als *Legationssekretär* en in 1904 bekleedde hij deze functie bij het Vaticaan.

Hij trouwde in 1906 met Bertha Krupp, de erfgename van het familiefortuin van de Krupps. Met toestemming van Kaiser Wilhelm II voegde hij de naam Krupp aan zijn eigen naam toe. Datzelfde jaar trad hij toe tot de raad van bestuur van het bedrijf en in 1909 werd hij voorzitter van de raad. Hij was een obsessief nette man die van 1921 tot 1933 in de Pruisische regering zat.

DE GESEL VAN VERSAILLES

Toen in 1914 de oorlog uitbrak, verloor Krupp zijn overzeese markten vrijwel geheel en schakelde Gustav Krupp over op de wapenproductie. Na de oorlog oordeelden de geallieerden dat Krupp ook in sterke mate schuldig was aan het conflict. Omdat hij onder het Verdrag van Versailles geen wapens meer mocht produceren, probeerde Gustav Krupp zijn bedrijf te redden door een divers productenpakket te gaan maken. Een paar weken na de wapenstilstand kwam hij al met een nieuwe slogan voor het bedrijf: *Wir machen Alles* Hij bouwde de Krupp-fabrieken om voor de productie van consumenten-goederen, zoals kinderwagens en typmachines. De onderneming mocht echter wel nog altijd staal produceren en exporteren (de basis voor de wapenindustrie) en bleef via de productie van locomotieven en spoorwegwagons actief in de zware industrie. De eerste locomotief werd in 1919 door Krupp gemaakt. Zo'n tien jaar later waren er al meer dan 2000 exemplaren uit de fabriek gereden.

Maar Krupp was van oudsher een wapenfabriek en met behulp van de regering en het leger probeerde men een manier te vinden om onder de voorwaarden van Versailles uit te komen. In de jaren 20 werden er ingenieurs van Krupp naar Zweden en Nederland gestuurd om daar nieuwe wapens te gaan ontwikkelen. Een kleine tien jaar later staakten de geallieerden hun toezicht op de Duitse industrie en konden de ingenieurs van Krupp weer veilig huiswaarts keren.

Krupp overleefde de depressie dankzij de productie van staal, treinen en vrachtwagens. Nadat Adolf Hitler aan de macht kwam, deed het bedrijf al snel weer wat ze het beste konden: wapens maken. Dankzij hun geheime werkzaamheden in de jaren 20 kon het bedrijf binnen een verrassend korte tijd al weer geavanceerde nieuwe wapens in productie nemen.

De diplomaat, bankier en grootindustrieel Gustav Krupp was aanvankelijk helemaal niet zo blij met Hitler en de nazi's, maar toen ze eenmaal aan de macht waren, raakte hij meer van hen gecharmeerd. In mei 1933 werd hij benoemd tot voorzitter van de *Adolf Hitler-Spende*, een fonds dat industriëlen bijeen hadden gebracht om de nazi's te steunen. Hitler prees zijn bedrijf en benoemde Krupp in 1937 tot militair-economisch Führer.

NIEUWE GENERATIE

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, telde de onderneming alleen al in Duitsland 87 grote fabrieken en 110 andere bedrijven. Bovendien had het bedrijf een meerderheidsbelang in

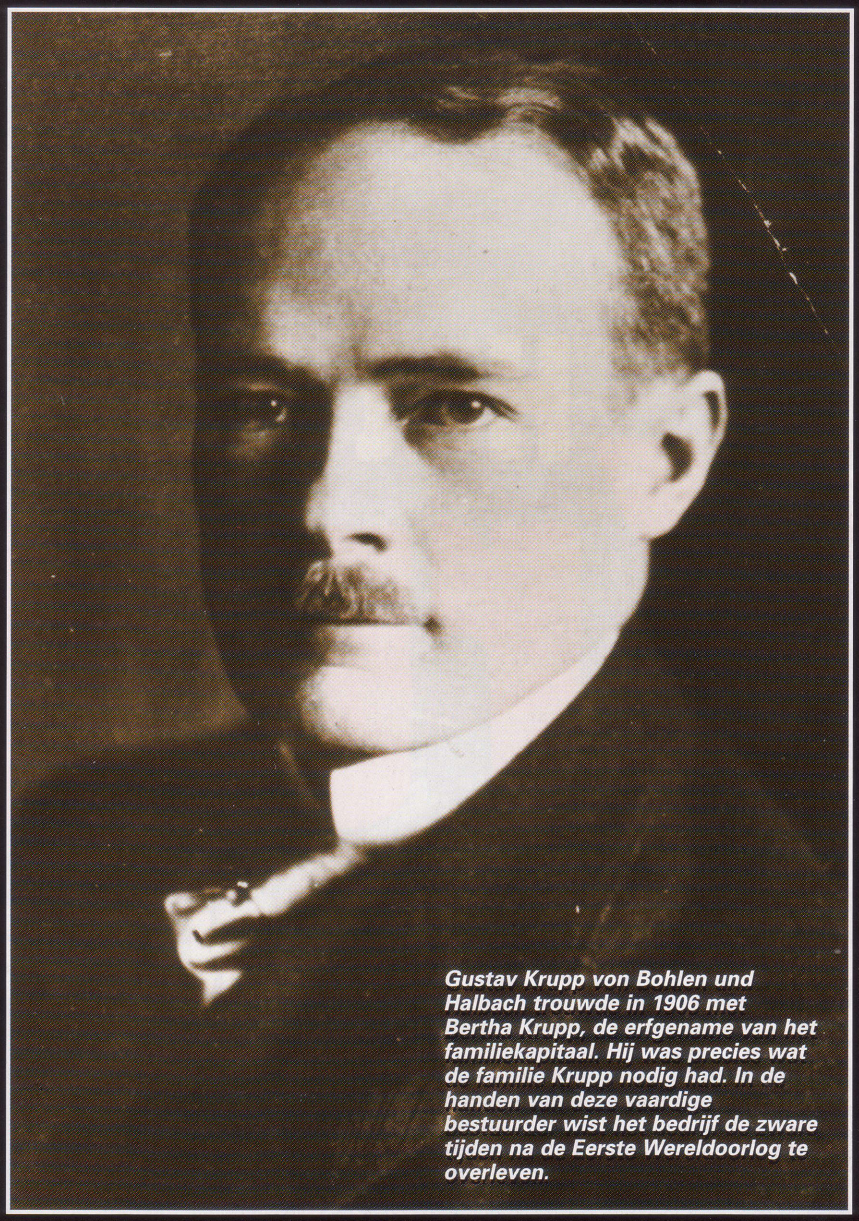

Gustav Krupp von Bohlen und Halbach trouwde in 1906 met Bertha Krupp, de erfgename van het familiekapitaal. Hij was precies wat de familie Krupp nodig had. In de handen van deze vaardige bestuurder wist het bedrijf de zware tijden na de Eerste Wereldoorlog te overleven.

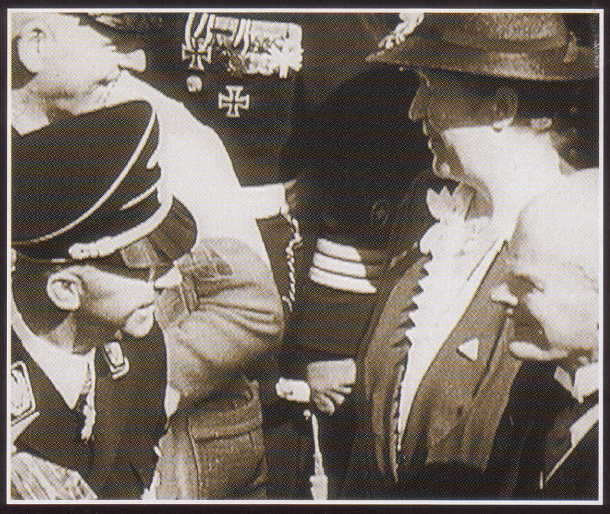

Boven:
Gustav Krupp begroet* Reichsführer *SS Heinrich Himmler tijdens de tewaterlating van de zware kruiser* Prinz Eugen *op de Germania-werf van Krupp in Kiel. Toen de firma Krupp besloot Hitler te gaan steunen, leverde dat heel wat inkomsten op vanwege het herbewapenings-programma van de nazi's.

Boven:
Alfried Krupp von Bohlen und Halbach geeft veldmaarschalk Von Mackensen een rondleiding in de artilleriefabriek van Krupp. Vooral Alfried was verantwoordelijk voor de beschuldiging van oorlogsmisdrijven door maar liefst 100.000 slaven in zijn fabrieken te laten werken.

Boven:
De familie Krupp luistert toe hoe Rudolf Hess zijn gelukwensen uitspreekt tijdens de 70e verjaardag van Gustav Krupp. Op het landgoed van de familie in Essen werden de meeste hoge nazi's wel ooit verwelkomd, ook Hitler zelf.

Hieronder:
Arbeiders van Krupp maken een locomotief gereed voor aflevering. Gustav Krupp introduceerde het motto "Wij maken alles" toen de depressie een absoluut dieptepunt had bereikt. Het bedrijf deed al het mogelijke om deze belofte waar te maken.

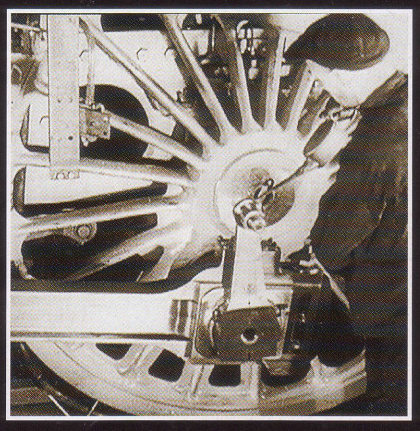

meer dan 40 ondernemingen in het buitenland. Tijdens de oorlog was Krupp de belangrijkste leverancier van zware wapens voor de Wehrmacht en de Kriegsmarine en werkten er grote aantallen slavenarbeiders op de vele fabrieken en werven.

Gustav Krupp had in 1941 een ernstige beroerte en hoewel hij in naam nog altijd leiding gaf aan het bedrijf, had hij de volgende twee jaar een zuiver symbolische functie. In 1943 gaf Gustav de leiding over het bedrijf definitief over aan zijn oudste zoon Alfried, op hetzelfde moment waarop het bedrijf weer familiebezit werd. Gustav was aan het eind van de oorlog zo seniel dat men besloot hem niet te vervolgen voor de oorlogsmisdaden die door het bedrijf gepleegd waren. Hij stierf in Bluhnbach op 16 januari 1950.

Alfried Krupp, de zoon en erfgenaam van Gustav Krupp, werd op 13 augustus 1907 geboren. Hij studeerde in München, Berlijn en Aken en ging in 1935 bij het familiebedrijf werken. In 1936 werd hij toegelaten als advocaat en won hij een bronzen medaille tijdens de Olympische spelen in het onderdeel roeien.

NAZI-STEUN

Alfried werd verantwoordelijk voor de wapendivisie van het bedrijf, die steeds belangrijker werd nu Duitsland zich herbewapende. In 1937 gaf Hitler hem de titel *Wehrwirtschaftführer*. Hij sloot zich aan bij de nazi-partij in 1938, toen de NSDAP weer nieuwe leden begon aan te nemen na de stortvloed aan *'Märzgefallenen'* die zich in 1933 hadden aangemeld. Hij was echter al sinds 1931 een 'betalend lid' van de SS en was actief bij de NSFK, het vliegenierskorps van de nazi's. Alfried was een enthousiaste voorstander van Hitlers oorlog. Hij leidde Krupp vanaf 1940 en volgde in 1943 formeel zijn vader op. Onder zijn leiding nam Krupp fabrieken over in door de Duitsers bezette gebieden en werden er fabrieken in het buitenland leeggeroofd om ze bij Krupp in Duitsland weer op te bouwen. Alfried had er geen problemen mee om arbeiders uit het buitenland of slaven uit de kampen in zijn fabrieken te laten werken. Toen hij in 1943 de grootaandeelhouder werd van het bedrijf, werkten er meer dan 100.000 dwangarbeiders voor Krupp, onder andere in de munitiefabriek in Auschwitz. Driekwart van alle slaven die in de fabrieken van Krupp werkten, kwamen om het leven. Dit sterftecijfer werd alleen maar geëvenaard door de allerhardste concentratiekampen.

VERGELDING

Aan het eind van de oorlog werd hij door de Canadezen gevangen

Krupp en Hitler

Boven:
Adolf Hitler wist dat hij de grote industriëlen voor zich moest winnen om aan de macht te kunnen komen. De Duitse zware industrie bestond eigenlijk uit een relatief klein aantal bedrijven, waarvan Krupp, Thyssen en de Vereinigte Stahlwerke de grootste waren en Hitler bezocht hun fabrieken regelmatig.

Boven:
Krupp schaarde zich eigenlijk pas in 1933 achter Hitler toen de nazi's aan de macht waren gekomen, maar hij haalde de verloren tijd ruimschoots in. Hier beschrijft Gustav de verworvenheden van het nationaal-socialisme aan zijn arbeiders.

Links:
Als onderdeel van de zorgvuldig gecultiveerde mythe rond Hitler werd hij afgespiegeld als één met de arbeiders (hoewel hij eigenlijk uit een redelijk welgesteld gezin uit de middenklasse stamde). Tijdens bezoeken aan fabrieken zocht hij altijd de gewone arbeiders op en liet hij zich met hen op de foto zetten.

IN EEN TOESPRAAK op 18 oktober 1933, tijdens de eerste bijeenkomst van het comité voor industrieel en sociaal beleid van de rijksbond voor de Duitse industrie herhaalde Gustav Krupp zijn voornemen om het beleid van deze bond af te stemmen op de politieke doelen van de nazi-regering. Hij zei tegen de andere leden van het comité:

"Het verenigen van de hele natie is de historische triomf van de man in wiens sterke handen onze president het lot van ons volk geplaatst heeft." "Toen *Reichskanzler* en Führer Adolf Hitler de algemene raad voor de economie voor het eerst liet samenkomen op 20 september, had ik de eer hem te bedanken voor het vertrouwen dat hij in de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven stelde door ze uit te nodigen voor de algemene raad. Ik heb de onbeperkte steun van alle sectoren van de economie toegezegd aan zijn regering bij haar steeds zwaardere taak."

"Ik herhaal nu wat ik toen al gezegd heb. Het onwankelbare vertrouwen van onze *Reichskanzler* en Führer in de toekomst van ons volk geeft ons, zakenmensen, de moed en de kracht om al onze middelen en energie te steken in de wederopbouw van een gezonde nationale economie en een sterke nationale staat onder een wijze nationaal-socialistische leider." "Als ik uw vertrouwen geniet, bent ook u, heren, aan deze belofte gebonden.Voor ons allen schept dit een diepe verplichting om de onvoorwaardelijke uitvoering van de wil van de Führer te garanderen in alle sectoren en takken van de industrie. Moge de geest van plichtgetrouwheid die ons altijd inspireert de bijeenkomsten van dit comité beheersen!" "Ik vraag u op te staan en samen met mij een toast uit te brengen: Op de president van het Duitse rijk, *Generalfeldmarschal* von Hindenburg, en op de Reichskanzler en Führer van het Duitse volk, Adolf Hitler."

"Sieg Heil!"

genomen. Hij werd in Neurenberg door het internationale militaire tribunaal berecht voor misdaden tegen de menselijkheid en voor het plunderen van de Europese industrie. Alfried werd tot 12 jaar gevangenisstraf veroordeeld en zijn eigendommen werden verbeurd verklaard. De directie van Krupp stond ook terecht en de familie Krupp moest driekwart van haar aandelen verkopen, maar er waren geen kopers.

In het veranderende politieke klimaat ten tijde van de Koude Oorlog beschouwden de Amerikanen West-Duitsland als een bolwerk tegen het communisme. Om de Duitse industrie weer op te bouwen had men Krupp nodig. Alfried werd in 1951 vrijgelaten uit de gevangenis in Landsberg en kreeg zijn eigendommen en bedrijven (met een miljoenenwaarde) weer terug. In de jaren 60 telde Krupp weer allerlei bedrijven in allerlei industrieën, van consumenten-producten tot machinebouw en zware industrie, en was Alfried Krupp weer een van de rijkste mannen ter wereld.

Hij stierf op 30 juli 1967 in Essen. Vandaag de dag is zijn bedrijf nog altijd een van de grootste industriële conglomeraten van Europa.

Alfried Krupp (rechts) eind jaren 50 met voormalige managers van Krupp. Inmiddels had hij het bedrijf alweer winstgevend gemaakt na de schade die de geallieerde bommen en het proces vanwege oorlogsmisdrijven in Neurenberg hadden aangericht.

Griekse eilanden 1943

Fiasco voor de Britten

De korte campagne in Griekenland in het najaar van 1943 maakte pijnlijk duidelijk dat de Britten zonder steun van de Amerikanen nog geen partij waren voor het Duitse professionalisme. Als de geallieerden de kans hadden gegrepen die ze kregen toen de Italianen de Duitsers in de steek lieten, dan had dat de oorlog aanzienlijk kunnen bekorten.

Toen de fascistische regering van Italië in juli 1943 viel, werd deze voormalige bondgenoot plotseling een bedreiging voor de Duitsers. Hitler moest snel reageren in het Egeïsche-Zeegebied om zijn troepen op de Balkan veilig te stellen.

DE GROOTSCHALIGE desertie door de Italiaanse garnizoenen in het oostelijke Middellandse-Zeegebied in september 1943 bracht de totale Duitse positie op de Balkan, in Griekenland en in het Egeïsche-Zeegebied, en uiteindelijk zelfs de zuidflank van het Duitse rijk, in gevaar.

CHURCHILLS OBSESSIE

De Britse Prime Minister Winston Churchill was geobsedeerd door de acties rond de Egeïsche Zee, waar hij het Asverbond uiteen wilde laten vallen. Daarom vergrootte hij de aanwezigheid van Britse troepen in dit gebied door op 12 september 1943 landingen uit te laten voeren op de Griekse eilanden Kos, Samos en Leros voor de Turkse kust. Deze operatie maakte deel uit van een groter plan waarbij het eiland Rhodos aangevallen en bezet zou worden. Op het eiland bevonden zich volgens meldingen 35.000 Italianen en 7.000 Duitsers. Als de Italianen met behulp van de Britten de Duitsers zouden aanvallen, dan had de operatie grote kans van slagen.

TURKIJE ALS BONDGENOOT

De Britten waren van mening dat militair succes op de Griekse eilanden ertoe zou leiden dat het neutrale Turkije zich aan de kant van de geallieerden zou scharen. Dit zou niet alleen versterkingen opleveren voor de geallieerde troepen in het oosten van het Middellandse-Zeegebied, maar maakte het voor de SD (de Duitse militaire inlichtingendienst) voortaan ook onmogelijk via Turkije agenten de USSR binnen te brengen. De SD zorgde ervoor dat ze op vriendschappelijke voet bleven met Turkije door inlichtingen die van waarde konden zijn voor de Turken

Duitse soldaten markeren hun schip om aanvallen van de Luftwaffe te voorkomen. De Luftwaffe was sterk vertegenwoordigd in het oosten van het Middellandse-Zeegebied waar elk niet-geïdentificeerd vaartuig een mogelijk doelwit was.

aan hen door te geven.

Rhodos maakt deel uit van de Dodecanesos, een groep van twaalf grote en een aantal kleinere eilanden waar het Grieks de belangrijkste voertaal is. Deze eilanden maakten deel uit van het Ottomaanse Rijk tot ze in 1912 na de Tripolitaanse Oorlog werden toegewezen aan Italië. De Duitse bommenwerpers en jachtvliegtuigen die vlogen vanaf Scarpanto, een van de meer zuidelijk gelegen eilanden van de groep, konden tijdens de invasie in Kreta in 1941 vrijwel onafgebroken aanvallen blijven uitvoeren op de Britse, Australische en Nieuw-Zeelandse troepen aldaar. Tijdens hun operatie in 1943 maakten de Britten de grote fout om deze Duitse basis links te laten liggen.

Het grootste probleem voor de Britten was dat de Amerikanen weinig enthousiast waren over deze operatie die in hun ogen slechts bijzaak was. Als gevolg daarvan waren de beschikbare middelen, inclusief de luchtsteun, erg beperkt. Het is interessant dat na deze operatie ook het OKW (*Oberkommando der Wehrmacht*) zijn bedenkingen kreeg over de mogelijkheid om de Griekse eilanden in handen te houden en voorstelde om een deel ervan op te geven; Hitler keurde dit voorstel op 1 oktober 1943 af.

BOMBARDEMENTEN OP RHODOS

De eerste fase van de aanval door de Britten bestond uit een bombardement met Liberators op de vliegvelden op Rhodos op 13 september 1943. Op 8 september waren Major Earl Jellicoe en Major Dolbey, een tolk en een seiner van het SBS (Special Boat Squadron), al op het eiland geland en hadden ze contact gezocht met het Italiaanse garnizoen. De commandant van het garnizoen, admiraal Campioni, heette hen welkom, maar wilde zich niet aan geallieerde zijde scharen. Op 14 september kwam er een verkenningseenheid van het SBS aan vanuit Kos. Daar voegde zich op 18 september de Britse 234th Brigade bij. Inmiddels was het Italiaanse garnizoen van 40.000 man echter al ontwapend door een kleine Duitse troepeneenheid die de Britten wisten te verdrijven. Door snel te handelen, wisten de Duitsers de situatie op de belangrijkste eilanden veilig te stellen.

RACE OM DE EILANDEN

De Britten waren de Duitsers echter te snel af geweest op Samos, Leros en Kos.

Kos ligt op amper 2 km van Turkije. Het strekt zich uit over een lengte van 50 km van oost naar west en 11 km van noord naar zuid. Het

Boven:
De garnizoenen op de Griekse eilanden hadden meestal een goede verstandhouding met de plaatselijke bevolking. De oorlog leek ver van hen verwijderd, er was voldoende voedsel voor de Duitsers en het klimaat was zeer aangenaam. Hier konden ze even van een prettige tijd genieten tijdens de oorlog.

Hieronder:
De strijd op Samos en Leros was kort, maar sommige Britse garnizoenen wisten te ontkomen. De Duitsers stelden alles in het werk om ook deze troepen uit te schakelen en zo oppositie tegen de bezetting te voorkomen.

hoogste punt is een bergkam van ongeveer 935 meter hoog. In het noorden zijn er zandstranden, maar het zuiden heeft een rotsachtige kustlijn. Er zijn twee vliegvelden bij de plaatsen Marmari en Lambia. Leros is kleiner; zo'n 15 km lang met twee baaien aan de westkust en de baai van Alinda bij de hoofdstad Leros aan de oostkust. Het belangrijkste natuurlijke obstakel op het eiland is het Rachi-plateau, vanwaar men het terrein tussen de baai van Alinda en de baai van Gurna kan bestrijken. Het eiland is op het breedste punt circa 7 kilometer breed en midden op het eiland ligt een heuvel van 180 meter hoog.

Op elk van deze drie eilanden wisten de Britten hun troepen tot op bataljonsterkte te versterken. Maar omdat de Luftwaffe zo actief was in dit gebied, konden de Britten geen zwaar materieel aanvoeren en moesten ze het stellen met wat de Italianen hadden achtergelaten.

TE LICHT BEWAPEND

Het probleem was het grootst op Leros. Hier maakten de Britten gebruik

Onder:
Eind 1943 waren de Griekse eilanden het decor voor een felle strijd. Aan de rust van de bezetting kwam een einde door de capitulatie van de Italianen, waarop Hitler een aantal van zijn beste troepen naar het gebied stuurde. Met hun bekende professionalisme wisten zij de wanhopige situatie ten gunste van de Duitsers te keren.

Italiaanse overlopers

NA DE INVASIE IN het Italiaanse vaderland in september 1943, sloot de Italiaanse regering al snel een wapenstilstand met de geallieerden. Het Duitse opperbevel had al sinds de val van Mussolini op 24 juli van dat jaar rekening gehouden met deze mogelijkheid. Ze lanceerden onmiddellijk Operatie *Achse* waarbij de Duitse troepen het vasteland van Italië en de Balkanlanden bezetten. Hoewel men tegen de Italiaanse strijdkrachten zei dat ze naar huis mochten terugkeren als ze hun wapens inleverden, had Hitler een minder vredelievend idee. Hij gaf het bevel de leden van Italiaanse formaties als krijgsgevangenen te behandelen en ze op transport te zetten naar Duitsland. Indien een Italiaanse formatie niet toegaf aan het Duitse ultimatum of de wapens in handen van de vijand liet vallen, moesten de verantwoordelijke Italiaanse officieren ter plekke gefusilleerd worden en moesten de manschappen naar Rusland worden gestuurd. Het Duitse leger - de SD en de Waffen-SS waren hierbij niet betrokken - had geen enkel probleem met dit onrechtvaardige bevel. Zij beschouwden de Italianen als verraders en vonden dat de executies gerechtvaardigd waren onder het krijgsrecht.

Op het Griekse eiland Kephalonia vond de allergrootste slachting onder Italianen plaats. Hier wist de Italiaanse Acqui-divisie onder bevel van generaal Gandin het Duitse garnizoen en een bataljon *Gebirgsjäger*, ondersteund door Junkers 87's, van zich af te houden. Na een week mondde de strijd uit in een massale slachting waarbij de Duitse troepen hun Italiaanse gevangenen in groepjes van vier om het leven brachten. Uiteindelijk lagen er 4.750 Italiaanse soldaten dood op de grond. Zo'n 4.000 overlevenden werden op transport gesteld naar Duitsland om daar als dwangarbeiders te gaan werken. In de Middellandse Zee voeren een paar van deze transportschepen op mijnen en verdronken er nog eens 3.000 Italianen.

Hieronder:
Na de wapenstilstand wist de Italiaanse vloot grotendeels intact naar Malta te vluchten. Hitler gaf het bevel de 600.000 leden van het Italiaanse leger in de door Duitsers bezette gebieden - hetgeen neerkwam op een kwart van de totale Italiaanse strijdkrachten - naar Duitse werkkampen over te brengen. Een op de tien soldaten die op transport werden gesteld, overleefde dit niet.

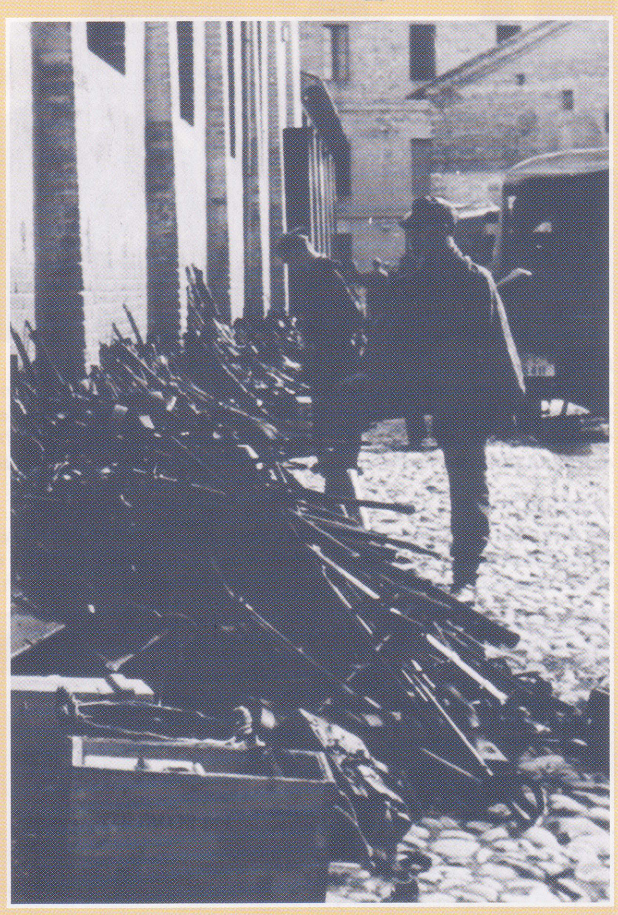

Hierboven, hieronder en linksonder:
Toen het eiland Kos in de Egeïsche Zee in Duitse handen viel, werden er in totaal 1.388 Britse en 3.145 Italiaanse troepen gevangen genomen. Italië had op 8 september een wapenstilstand getekend en de Italiaanse troepen vochten nu tegen hun voormalige bondgenoten aan de zijde van de geallieerden. Drie dagen later gaf Hitler het bevel alle Italiaanse officieren die op Kos gevangen waren genomen te executeren. De hoogste Italiaanse bevelvoerder op het eiland was kolonel Felice Leggio. Samen met 101 van zijn mede-officieren werd hij naar een zoutbekken ten oosten van de stad Kos gebracht, waar ze in groepjes van tien werden doodgeschoten. Na de oorlog liet de Italiaanse regering hun lijken opgraven uit het massagraf en werden ze herbegraven op de militaire begraafplaats in Bari in Italië.

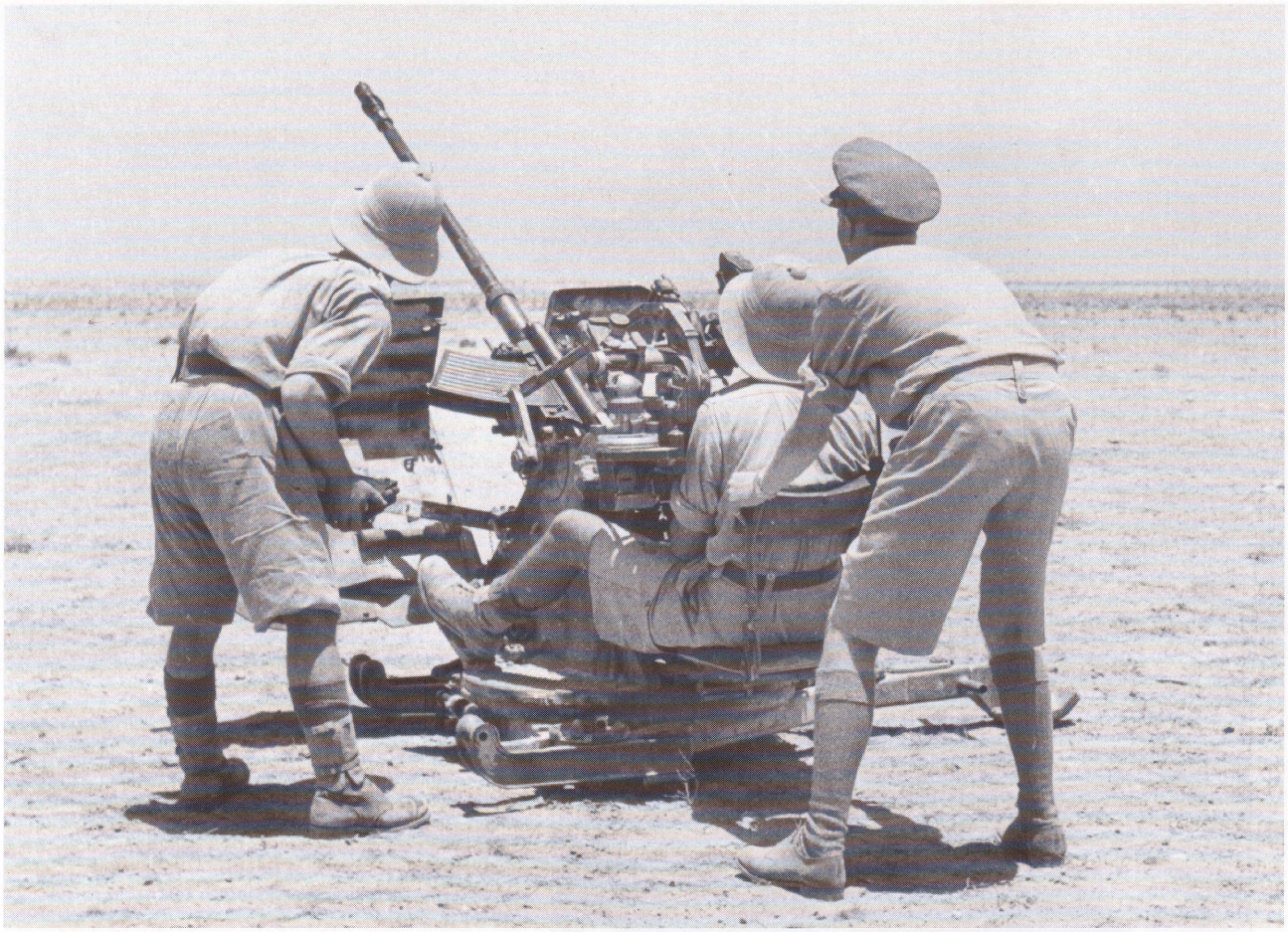

Boven:
Britse troepen op de eilanden hadden samen met de overgelopen Italiaanse garnizoenen een numeriek overwicht ten opzichte van de Duitse aanvallers. Het materieel van de verdedigers was echter zeer armoedig. Ze waren zonder hun eigen zware wapens aan land gezet. Ook de informatie waarmee ze moesten werken was schaars en ze konden vooraf niet bepalen waar en wanneer de Duitsers zouden aanvallen.

van een groep 25-ponders - oud Brits geschut dat eerder door de Duitsers was buitgemaakt en dat voorzien was van Duitse vizieren en richtinstrumenten. Twaalf 40-mm Bofors-kanonnen van de 3rd Light AA Battery Royal Artillery (RA) moesten voor de luchtafweer zorgen. Dit materieel was veel te licht voor deze taak, maar de Britse strategen weigerden parachutisten in te zetten omdat ze het eiland te rotsachtig vonden. Dit oordeel bleek achteraf deels gerechtvaardigd. Het Italiaanse garnizoen van 5.500 man voegde zich bij de Britten. De helft daarvan was administratief personeel. Er was een infanteriebataljon van 1.000 man, maar hun wapens waren sterk verouderd. De Italianen hadden 24 geschutsbatterijen op zee gericht met in totaal 100 kanonnen van verschillende kalibers, maar de meeste daarvan stonden in open geschutsstellingen.

TEGENAANVAL

De Duitsers reageerden systematisch, krachtig en effectief op de nieuwe bedreiging. Tussen het moment van de Italiaanse capitulatie op 8 september en 3 oktober werd *Luftwaffen-kommando Süd-Ost* versterkt met 110 gevechtsvliegtuigen waardoor de totale sterkte uitkwam op 345 toestellen van allerlei types, waaronder 90 Ju 88's en He 111's, 50 Me 109's en 65 Ju 87's. Deze vliegtuigen waren overgebracht vanuit Zuid-Frankrijk, Italië, Corsica en zelfs uit het zuiden van Rusland. De Duitsers kwamen op 21 september al in actie op Cephalonia, van waaruit ze de Golf van Korinthe konden bestrijken. Hun volgende doel was Korfu, waar het belangrijkste fort lag ten oosten van de Straat van Otranto, gevolgd door de inname van het eiland Split op 25 september. Nu ze verzekerd waren van veilige aanvoerroutes via de Adriatische Zee naar hun bases in Griekenland en de Egeïsche Zee richten de Duitsers hun aandacht op de Dodecanesos-eilanden.

De geallieerden probeerden de opbouw van Duitse troepen af te stoppen door met Liberators, Halifaxes, Wellingtons en Hudsons bombardementen uit te voeren op de vliegvelden op Kreta, Rhodos en in Griekenland. De Britten waren echter in het nadeel omdat ze vanaf bases op meer dan 500 kilometer opereerden waardoor hun vliegtuigen en lichte vaartuigen slechts beperkte brandstofreserves hadden voor gevechtsacties bij de Griekse eilanden. De luchtafweer op Kos was inmiddels versterkt met Bofors 40-mm lucht-doelkanonnen, maar was nog altijd niet in staat om te voorkomen dat de Luftwaffe de vliegvelden en de op de eilanden gelegerde jachtvliegtuigen buiten gevecht stelde. Door de superioriteit van de Luftwaffe in deze regio kon de Royal Navy alleen 's

De vliegtuigen van Luftwaffenkommando Süd-Ost hadden voordeel bij de lage prioriteit die de geallieerden gaven aan de strijd in het oosten van de Middellandse Zee. De operaties die de Duitsers daar uitvoerden om de zuidflank van het Duitse rijk veilig te stellen, toonden aan hoe effectief een actie van een kleine, compacte troepeneenheid tegen een minder goed gemotiveerde vijand kon uitpakken.

Links:
Churchill was geobsedeerd door het Middellandse-Zeegebied sinds zijn slechte ervaringen bij Gallipoli in de Eerste Wereldoorlog. Eind 1943 zou het hem hier weer tegenzitten. Nu de geallieerden bezig waren met de voorbereidingen voor de invasie in Frankrijk, was er amper genoeg materieel voor de opmars door Italië en al helemaal niet voor riskante avonturen op afgelegen eilanden in de Egeïsche Zee.

Linksonder:
De Britten wisten amper gebruik te maken van het feit dat de Italiaanse garnizoenen op de Griekse eilanden zich hadden overgegeven. Omdat men Rhodos met zijn twee vliegvelden niet in handen kreeg, waren de successen op Samos, Leros en Kos niet langer relevant. Het onvermijdelijke resultaat was overgeven of evacueren.

Hieronder:
De Duitse troepen op de eilanden hadden het voordeel dat ze het terrein kenden en dat de plaatselijke bevolking hen vaak goed gezind was. Voor de Grieken maakte het niet uit wie hen onderdrukte.

nachts in actie komen, waardoor ze weinig konden uitrichten tegen de Duitse invasiekonvooien die op weg waren naar Kos.

DUITSE LANDINGEN

De eerste Duitse landingen op Kos vonden plaats rond 4 uur in de ochtend van 3 oktober. Zo'n 1.200 troepen onder bevel van *Generalleutnant* Müller landden bij Marmari onder dekking van een massaal luchtbombardement. Een Italiaanse 75-mm artilleriebatterij opende het vuur op de Duitse troepen en een Brits peloton werd op onderzoek uit gestuurd. De Duitsers landden ook aan de zuidkant van het eiland; bij de baai van Camare dreven ze een Italiaanse batterij terug de heuvels in. Bij Antimachia landde een compagnie *Fallschirmjäger*. Ondanks het zware terrein en de verliezen die ze leden door vijandelijk geweervuur wisten ze stand te houden. De Luftwaffe slaagde erin lichte artillerie en pantserauto's aan te voeren.

De geallieerde verdedigers werden in kleine groepen uiteengeslagen en Colonel L.R.F. Kenyon, de garnizoenscommandant, besloot dat zijn troepen naar de heuvels moesten vluchten om van daaruit verzet te blijven bieden. Een eenheid Duitse commando's volgde de Britten de heuvels in. Na een zware strijd gaven de laatste zeven Britten zich over en was Kos, na amper twee dagen van gevechten, weer in Duitse handen. Negenhonderd geallieerde troepen en 3.000 Italianen legden de wapens neer. Hoewel veel Italianen zich volledig buiten de gevechten hadden gehouden, executeerde de SS 90 Italiaanse officieren.

SUCCES OP ZEE

Er trad nu een korte pauze op in de gevechten. De geallieerde strategen realiseerden zich dat het vanuit strategisch oogpunt weliswaar verstandig leek om Leros te evacueren maar dat de verliezen aan schepen en vliegtuigen dan erg hoog konden uitvallen. Op 6 oktober, toen de Duitsers bezig waren zich te hergroeperen voor de aanval, werd een Duits troepenkonvooi onderschept door de

Boven:
Er werden vijfhonderd* Falschirmjäger *vanuit Italië overgebracht naar Athene waar zich een compagnie van de elite Brandenburgers bij hen voegde. Op 12 november deden zij mee aan de aanval op Leros, waarbij ze zware verliezen leden.

Royal Navy. Hierbij kwamen vierhonderd manschappen om het leven en ging het materieel voor een heel bataljon verloren. Het garnizoen op Leros, dat onder commando stond van de recent bevorderde Major-General F. Brittorous, stond er alleen voor. Brittorous liet zijn troepen alle mogelijke landingsstranden bewaken. Hij achtte een luchtlanding onwaarschijnlijk, ondanks de waarschuwingen van Lt Col Maurice French, de commandant van een bataljon Royal Irish Fusiliers.

D-DAY OP LEROS

De aanval kwam uiteindelijk om 04.30 uur op 12 november in de vorm van konvooien die opstormden naar de baaien bij Palma, Grifo en Pendelli. De Italiaanse kustbatterijen, de Britse 25-ponders en de 40-mm Bofors-

kanonnen openden gezamenlijk het vuur en zes Duitse landingsvaartuigen werden tot zinken gebracht. In het noorden bij Palma werden de Duitsers door een tegenaanval teruggedreven. In de baai van Grifo wisten echter twee compagnies te landen. Zij rukten snel landinwaarts op. Ze bezetten de onherbergzame berg Clidi, schakelden de Italiaanse kustbatterij vlak onder de top van de berg uit en groeven zich in. Het lukte de Britten niet hen met tegenaanvallen weer te verdrijven.

In de namiddag van 12 november dropten Ju 52 transportvliegtuigen 500 manschappen als versterkingen op de landengte tussen de baaien van Gurna en Alinda. Door een combinatie van krachtige wind en gericht vuur van SBS-troepen en andere Special Forces leden de Duitse versterkingen 60 procent verliezen, maar onder dekking van Luftwaffe-aanvallen wisten de overlevenden zich in te graven. Het eiland was nu in tweeën gesplitst en de Duitsers beheersten de Rachi-bergkam tussen de twee delen in.

HET EINDE

De Duitsers en Britten voerden een reeks acties uit om de belangrijkste punten van het eiland in handen te krijgen. Bij de tweede grote tegenaanval door de Britten op 15 november kwamen de Duitsers flink in de problemen en overwoog generaal Müller het eiland te evacueren. De Britse aanval was echter slecht gecoördineerd en weinig effectief. De Luftwaffe redde de situatie uiteindelijk voor de Duitsers. Tijdens deze acties werd de moedige Colonel French gedood. Om 17.30 uur op 16 november hadden de Duitsers de belangrijkste delen van het eiland in handen en gaf de Britse garnizoenscommandant zich formeel over. De Italianen, die nu door de Duitsers werden beschouwd als 'guerrillastrijders', gaven zich een uur later over.

GEALLIEERDE VERLIEZEN

Om verdere verliezen te voorkomen evacueerden de Britten Syros en Samos in de nacht van 19 op 20 november. Tijdens deze strijd om de Griekse eilanden verloren de Britten en Grieken zes torpedobootjagers, twee onderzeeërs en tien kustvaartuigen; de RAF verspeelde 115 vliegtuigen; de verliezen aan manschappen kwamen uit op circa 4.800 man, waarvan de meesten gevangen werden genomen.

Boven:
Britse commando-eenheden - SBS en Special Raiding Squadron - werden soms vervoerd met burgervaartuigen die met camouflagenetten werden afgedekt na het aanmeren. Hier lossen SBS-mannen voorraden op het door de Duitsers bezette eiland Santorini ten noorden van Kreta.

De Duitse verliezen bestonden uit 12 koopvaarders en 20 landings-vaartuigen en 4.000 manschappen, waarvan het merendeel door verdrinking om het leven kwam. Voor de Duitsers betekende de overwinning op de Griekse eilanden een belangrijke propagandastunt. Met uitzondering van de slag om Arnhem in 1944 zou dit de laatste keer zijn dat ze dergelijke grote aantallen Britten gevangen namen. Bovendien wist Turkije nu weer wie het nog steeds voor het zeggen had in de Egeïsche Zee. Daardoor sloot het land zich niet aan bij de geallieerden en bleef het tot het eind van de oorlog neutraal.

Een 2-cm Flakvierling *38 SdKfz 7/1-halfrupsvoertuig dat bestemd is als luchtafweergeschut wordt klaargemaakt voor actie. Tijdens het schieten werden de zijpanelen van het voertuig naar beneden geklapt en dienden ze als platform waarop de bemanning kon staan om het kanon te bedienen. Latere versies waren voorzien van een gepantserde cabine, maar de mannen die het kanon moesten bedienen hadden weinig bescherming.*

HALFRUPSVOERTUIGEN

De Blitzkrieg was een nieuw type oorlogsvoering dat draaide om de mobiliteit en vuurkracht van de Duitse pantservoertuigen. Maar tanks die alleen ten strijde trekken zijn gemakkelijk uit te schakelen door vijandelijke infanterie, dus moesten er ondersteuningstroepen worden ingezet die zich even snel verplaatsten als de pantsertroepen. De Duitsers ontwikkelden de uiterst mobiele, gepantserde halfrupsvoertuigen als oplossing voor dit probleem.

DE MILITAIRE terminologie past zich meestal niet onmiddellijk aan de veranderende praktijk aan. Vandaag de dag zijn de infanteristen van de meeste westerse legers alleen nog in naam voetsoldaten: ze verplaatsen zich in gepantserde personeelsvoertuigen (armoured personnel carriers of APC's) die meestal voorzien zijn van lichte kanonnen, mitrailleurs of zelfs antitankwapens. Er zijn allerlei uitdrukkingen bedacht, zoals 'pantserinfanterie', 'gepantserde cavalerie' of 'gemechaniseerde infanterie'. De voertuigen op zich zijn nu onderverdeeld in lichtbewapende APC's en MICV's (Mechanised Infantry Combat Vehicles: gevechtsvoertuigen voor de gemechaniseerde infanterie) die zich kunnen meten met de oudere tanktypes. In principe moet de infanterie, afhankelijk van de omstandigheden, te voet vechten. Het Britse leger, dat de voertuigen eigenlijk alleen maar als transportmiddelen wil zien, vecht tegenwoordig echter meestal vanuit hun voertuig. De soldaten van door de Sovjets getrainde legers hebben er al helemaal een hekel aan om hun voertuigen te verlaten: iets wat de Arabische troepen duur kwam te staan tijdens hun oorlog met Israël in 1973.

MOBIELE STRIJDERS

De drijvende kracht achter de overgang van voetsoldaten naar gemechaniseerde strijders was het Duitse leger van de Tweede Wereldoorlog, dat allerlei fraaie termen bedacht om deze combinatie van oude en nieuwe ontwikkelingen uit te drukken, zoals de naam *Panzergrenadiers* voor de infanterie-eenheden die de tankdivisies ondersteunden. Hun halfrupsvoertuigen vormden een van de meest opvallende ontwikkelingen van deze oorlog.

PANTSERDIVISIES

Terwijl de Britten en de Fransen de tank vooral bleven zien als een ondersteuningswapen voor de infanterie, volgde het Duitse leger het voorbeeld van de Russen. Het geheime trainingsprogramma van de *Reichswehr* op de oefenterreinen van het Rode Leger wierp zijn vruchten

af. De Duitse tanks werden geconcentreerd tot aparte pantserdivisies die vergezeld werden door infanterie, artillerie, antitank-, luchtdoel- en zelfs bevoorradingscolonnes. Om deze te verplaatsen, werden er voertuigen ontwikkeld die zoveel mogelijk ook op onverhard terrein moesten kunnen worden ingezet. Halfrupsvoertuigen werden al enige tijd gebruikt als artillerietrekkers. Ze waren minder goed geschikt voor het rijden in het open veld dan een echt rupsvoertuig, maar omdat het in principe gewoon vrachtwagens waren waarvan de achterwielen waren vervangen door een rupsbandaandrijving, waren ze goedkoper en sneller te bouwen. Het duurde niet lang voordat ze gebruikt werden als personeelsvoertuigen voor de regimenten *Panzergrenadiers*.

HANOMAGS

Het idee was om een licht gepantserde bovenbouw op het chassis van een halfrupsvoertuig te monteren. De ontwikkeling van deze voertuigen begon in 1937; Hanomag nam het ontwerp van het chassis op zich, terwijl Büssing-NAG de gepantserde bovenbouw maakte. Het ontwerp werd gebaseerd op de drie-tons Sd Kfz 11. De officiële naam van het nieuwe voertuig was Sd Kfz 251; geallieerde bronnen verwezen er later naar als de Hanomag, terwijl de Duitse legerterm voor deze voertuigen *Schützenpanzerwagen*, of kortweg 'SPW', was. De serieproductie startte in juni 1939 en ging door tot september 1943. Het basisvoertuig werd voorzien van een 7,92-mm machinegeweer achter een klein pantserscherm aan de voorkant. Een tweede machinegeweer werd achterop geplaatst. De twee bemanningsleden bleven in het voertuig, maar de infanteristen in het open troepencompartiment verlieten het voertuig via de dubbele deuren aan de achterkant. De tweede subklasse die in grote aantallen werd gebouwd, zag er vrijwel identiek uit. Dit waren de transportvoertuigen voor munitie voor de tank- en artillerie-eenheden en voor de machinegeweer- en mortiercompagnies van de *panzergrenadier*-bataljons. Dit

De SdKfz 251 ontstond als uitvloeisel van de Duitse artillerietrekkers met een halve rupsaandrijving. Hij fungeerde als gepantserd vervoermiddel voor de infanteristen die de nieuwe pantserdivisies begeleidden. Hij kon maximaal 12 soldaten vervoeren en was voorzien van twee vaste MG34-mitrailleurs.

HANOMAGS IN ACTIE

HOEWEL DE DUITSE INDUSTRIE zo'n 15.000 SdKfz 251's, ook wel Hanomags genoemd, bouwde voor de strijdkrachten, lag dit getal ver onder het aantal dat nodig was om alle gemotoriseerde eenheden van de gewenste voertuigen te voorzien.

Tijdens de oorlog leed het Duitse leger aan een chronisch tekort aan materieel. Toen de Hanomags in actie kwamen, waren de logistieke problemen die deze voertuigen met zich meebrachten even erg als bij buitgemaakte Franse of Russische voertuigen. Hoewel ze ontworpen waren voor het vervoer van 12 soldaten, was er in de praktijk meestal amper voldoende ruimte in het troepencompartiment voor acht infanteristen met volledige gevechtsbepakking. De rol van de Hanomag-compagnies ontwikkelde zich snel tijdens de oorlog. In de eerste jaren van de Blitzkrieg opereerden de pantsergrenadiers vaak alleen. Terwijl de pantsereenheden door de defensies van de tegenstanders braken, moesten de pantsergrenadiers de flanken van de tankeenheden beschermen tegen tegenaanvallen. Dit betekende dat ze hun voertuigen moesten verlaten om een defensieve positie aan te nemen. Ze namen pas weer in hun voertuig plaats als de vijand geneutraliseerd was. Vanaf 1942 werd de tactiek omgedraaid. Omdat de tegenstanders steeds meer gebruikmaakten van zwaar versterkte antitankstellingen moesten de tanks nauwer gaan samenwerken met de *Panzergrenadier*-eenheden. De infanterie kreeg nu de taak om vooruit te gaan en de vijandelijke antitankeskaders uiteen te drijven. Ook moesten ze mijnenvelden opsporen en fungeerden ze als de ogen voor de vrijwel blinde tankbemanningen. In 1945 waren de rollen opnieuw gewijzigd; de barre situatie vroeg om een drastisch antwoord en de Hanomags werden van zwaar artilleriegeschut voorzien om als antitankwapen te fungeren.

Boven:
Panzergrenadiers *gewapend met lichte mitrailleurs verlaten hun Hanomag. Het was de bedoeling dat alle gemotoriseerde troepen met deze voertuigen werden uitgerust, maar de Duitse industrie kon de gevraagde aantallen niet produceren.*

Rechts:
De SdKfz 251/16 mittlere Flammpanzerwagen *werd in 1943 geïntroduceerd. Hij vervoerde 700 liter brandstof in tanks aan beide zijden van de romp. Deze werd gebruikt voor de vlammenwerpers.*

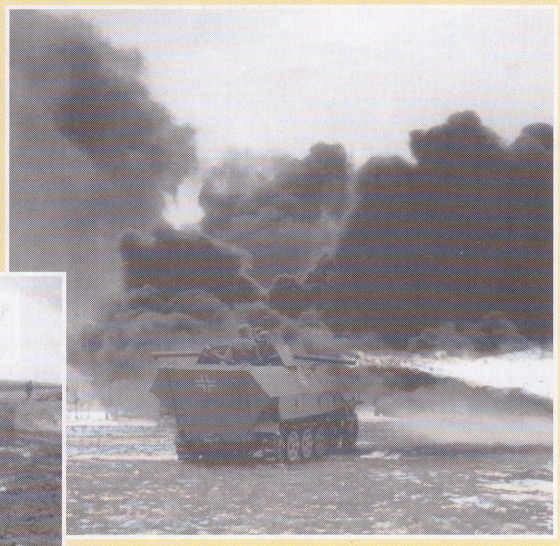

Links:
Tussen de BMW met zijspan en de Panzer V 'Panther' op de achtergrond is een SdKfz 251/7 te zien. Dit voertuig werd voor de genie geproduceerd. Het bevatte specialistisch materieel, zoals een lichte aanvalsbrug die bovenop de romp vervoerd werd.

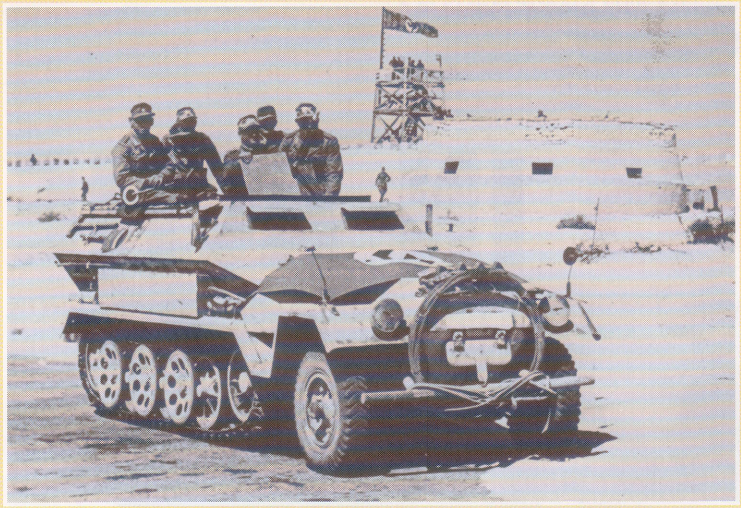

Links:
Door de verzengende hitte in de woestijn kon de infanterie te voet de Panzer-*troepen niet bijhouden. Vanaf het allereerste acties in Noord-Afrika in 1941 bestond Rommels* Afrika Korps *helemaal uit mobiele eenheden. Hierdoor kon de beroemde Duitse bevelvoerder zeer snel handelen. Elders zouden nooit volledig gemotoriseerde infanteriedivisies worden ingezet, omdat de Duitse fabrieken eenvoudigweg niet voldoende capaciteit hadden om aan de vraag te voldoen.*

Hieronder:
Een Panzergrenadier-*eenheid in Oost-Pruisen in maart 1945. Inmiddels vocht het Duitse leger aan alle fronten in een defensieve rol. De personeelsvoertuigen hadden zwaarder geschut gekregen om betere infanteriesteun te kunnen geven aan de losse* Kampfgruppen*. Het Duitse leger moest mobieler zijn dan ooit om de bressen in de linies snel weer te kunnen dichten.*

Links:
De krachtige SdKfz 251/1 stond ook wel bekend als de 'Stuka zum Fuss'*: de Stuka te voet. Er was een frame van stalen buizen over de romp gemonteerd met daarop drie 28-cm of 32-cm raketlanceerinstallaties aan beide zijden. De raketten werden rechtstreeks vanuit de transportkratten geladen en afgevuurd. Deze wapens waren erg krachtig maar weinig nauwkeurig en werden op relatief korte afstanden ingezet tegen stilstaande doelen of om willekeurige doelen in een grotere zone te raken.*

Rechts:
Van de SdKfz 251 met een 2-cm Flak 38 werden er zo weinig gebouwd dat dit voertuig nooit een formele naam kreeg. Zoals voor de meeste van dergelijke voertuigen gold, werden de zijpanelen omlaag geklapt tijdens de strijd om meer ruimte te bieden voor de vier tot zes man die het kanon bedienden. Dit voertuig werd alleen in 1942 geproduceerd en werd vrijwel uitsluitend aan het Oostfront ingezet als luchtdoelkanon en voor infanteriesteun.

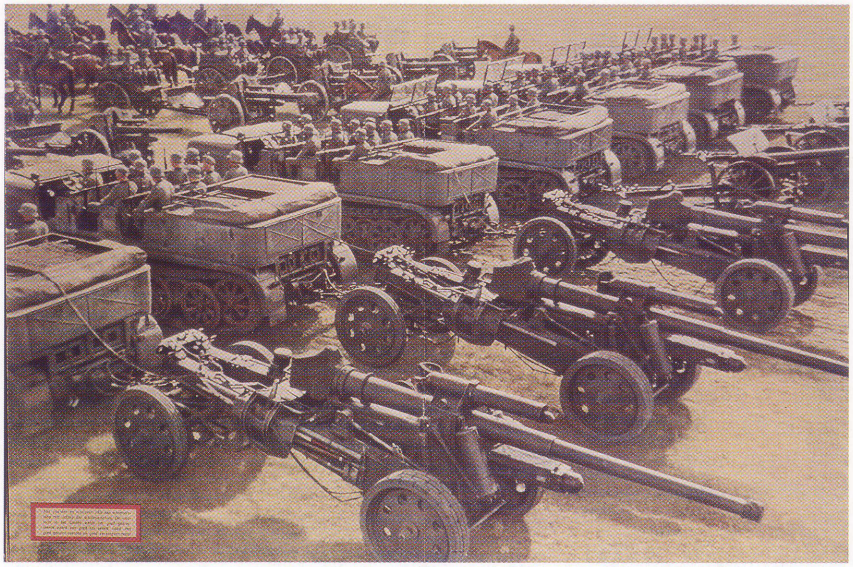

Boven:
Ondanks dat hij serienummer 8 had, was de 12-tons SdKfz 8 het eerste halfrupsvoertuig dat door de Wehrmacht werd ingezet. Dit was een van de belangrijkste Duitse artillerietrekkers. Op deze foto worden er tijdens een parade gemoderniseerde 15-cm K16's mee getrokken. De productie werd in 1944 gestaakt.

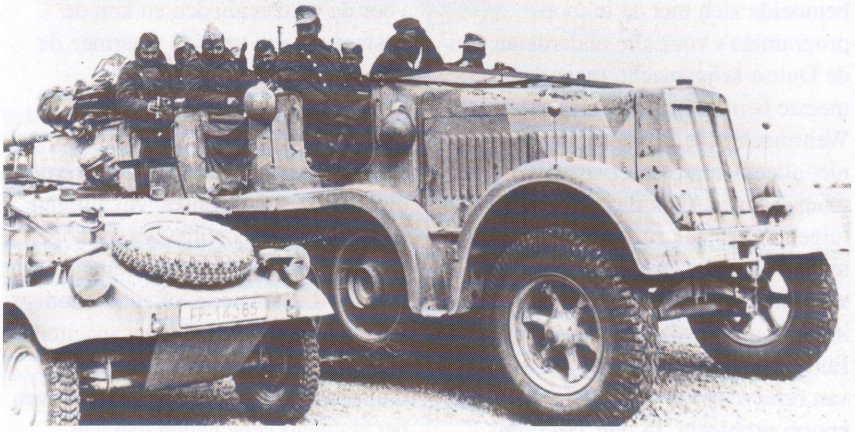

Boven:
De acht-tons SdKfz 7 werd vaak gecombineerd met het 88-mm kanon. In zijn vorm als trekker bood hij plaats aan 12 mannen plus hun bepakking. Op het hoogtepunt in 1942 waren er meer dan 3.000 exemplaren van in gebruik. De meeste overgebleven exemplaren werden in 1945 geconfisqueerd en werden door de Tsjechen en de geallieerden na de oorlog nog verschillende jaren gebruikt.

Hieronder:
Het belangrijkste voertuig dat de Wehrmacht had om gestrande tanks op te slepen was de SdKfz 9. Hij had geen problemen met het gewicht van een Panzer IV. Voor de ruim 50 ton wegende Tiger moesten er echter twee of drie van deze trekkers tegelijk worden ingezet.

voertuig bestond in heel veel varianten. Een aantal daarvan werd alleen in de periode 1939-40 ontwikkeld, terwijl aan andere op bevel van Hitler werd doorgewerkt tot aan het eind van de oorlog.

Er kleefde slechts één bezwaar aan de Sd Kfz 251: er waren er nooit genoeg van. Er werden bij lange na niet genoeg van deze voertuigen gebouwd om alle *Panzergrenadier*-eenheden ermee te kunnen uitrusten. In de praktijk was slechts een op de vier tot zes *Panzergrenadier*-bataljons in een pantserdivisie uitgerust met halfrupsvoertuigen; het merendeel van de troepen bleef zich met gewone vrachtwagens verplaatsen. Hierdoor waren de pantsergrenadiers niet altijd in staat om de tanks optimaal te ondersteunen, want de niet-gepantserde vrachtwagens waren erg gemakkelijk uit te schakelen en konden slechts beperkt worden ingezet op onverhard terrein. Een bataljon dat wel halfrupsvoertuigen had, kon niet overal tegelijk zijn. Uiteindelijk werd de beoogde balans tussen 'pantserinfanterie' en tanks in de pantserdivisies toch grotendeels bereikt tijdens de oorlog, omdat de pantserformaties uiteindelijk veel minder tanks over hadden dan er oorspronkelijk aan hen waren toegewezen.

HALBEGRUPPE'

Door het succes van de Sd Kfz 251 als vervoermiddel voor de artillerie vroeg de Wehrmacht in 1939 om een soortgelijk voertuig voor de verkenningseenheden. Dit voertuig moest een half eskader (*Halbegruppe*) kunnen vervoeren. De basis voor het nieuwe voertuig was de Sd Kfz 10 1-tonner; Büssing-NAG was verantwoordelijk voor de gepantserde bovenbouw, terwijl Demag het chassis bouwde. Tijdens 1940 traden er door Hitlers beleid wat vertragingen op in de militaire productie en daarom kwamen deze nieuwe APC's pas in de zomer van 1941 beschikbaar. Er werden zo'n 4.250 van de Sd Kfz 250's gebouwd voordat de productie gestopt werd in oktober 1943. Zij waren een belangrijk vervoermiddel voor de verkenningseenheden van de pantserdivisies en er werden bijna

Boven:
Ondanks wat het propagandaministerie van Goebbels en de meeste Hollywoodfilms deden geloven, waren lang niet alle Duitse divisies volledig gemotoriseerd. De meeste mannen verplaatsten zich te voet, op de fiets of te paard.

evenveel varianten van gebouwd als van de Sd Kfz 251. Er verschenen varianten voor het vervoeren van munitie en mortieren, commandovoertuigen en voertuigen voor artilleriesteun. Door de slechte ervaringen met de vierwielige Sd Kfz 222 pantserwagen in Rusland werd bij wijze van experiment in maart 1942 het 20-mm kanon van de 222 op een aantal Sd Kfz 250's geplaatst. Dit hybride voertuig was zeer succesvol en de Sd Kfz 250/9 werd in massaproductie genomen als vervanger van de Sd Kfz 222.

18-TONS MONSTER

Het Duitse leger zette allerlei halfrupsvoertuigen in als artillerietrekkers: van 1-tons voertuigen met lichte antitank- of luchtdoelkanonnen erachter tot 18-tons monsters die de zwaarste kanonnen moesten trekken of als sleepwagen dienden voor andere voertuigen die in de problemen waren geraakt. Maar zelfs voor deze voertuigen waren de zware tanks die in 1942 werden geïntroduceerd een maatje te groot: er waren twee of drie Sd Kfz 9's voor nodig om een Tiger-tank uit de modder te trekken! Een van de succesvolste halfrupsvoertuigen was eigenlijk voor een heel ander doel ontworpen. De Opel Maultier was gewoon een standaard Opel legertruck met rupsaandrijving van Horstmann in plaats van de achterwielen. Er werden er meer dan 4.000 van gemaakt. Ze werden vooral aan het Oostfront ingezet. Hitler bemoeide zich met de inkoop-programma's voor alle onderdelen van de Duitse krijgsmacht, maar de meeste bemoeienis had hij met de Wehrmacht. De Russische winter was niet alleen een barre ervaring voor de manschappen. Ook de motorvoertuigen hadden er zwaar onder te leiden. Doordat er honderden verschillende types voertuigen werden ingezet, afkomstig van vrijwel alle Europese landen, was het verkrijgen van reserveonderdelen vaak een enorm probleem. In mei 1942 gaf Hitler opdracht voor de bouw van een nieuwe serie halfrupsvoertuigen 'zonder franjes' ter vervanging van de bestaande 3- en 5-tons trekkers. De bouw van deze *schwere Wehrmacht-Schlepper* (sWS) werd toevertrouwd aan Büssing-NAG en de eerste prototypes waren al begin 1943 gereed. Er werden orders geplaatst voor meer dan 7.000 van deze voertuigen. In 1943 werden er echter slechts 150 afgebouwd en aan het eind van de oorlog waren er nog geen duizend stuks van gereed. De sWS werd in allerlei rollen ingezet, van zelfrijdend luchtdoelkanon tot *Panzerwerfer* (als aanvulling op de versie die gebaseerd was op de Maultier). De Tatra-fabriek in Tsjecho-Slowakije bleef ook na de oorlog nog een aangepaste versie van dit voertuig bouwen.

MOBIELE LUCHTAFWEER

Een van de vreemdste halfrupsvoertuigen was de *Feuerleit-panzerfahrzeug für V-2 Raketen auf Zugkraftwagen 8t*. Deze *Zugkraftwagen 8t* was een conventioneel halfrupsvoertuig dat gebouwd was als een zelfrijdend luchtafweerkanon, met een 20-mm *Flakvierling* of een enkel 37-mm Flak 36 luchtafweerkanon. Dit voertuig uit 1943 werd ook sporadisch gebruikt om een 50-mm Flak 41 te vervoeren. De V2-raket kon worden afgevuurd vanaf een mobiele lanceerinstallatie, waarmee men een oplossing had gevonden voor het probleem van de vaste lanceerinstallatie van de V1 die door de geallieerden te gemakkelijk uit te schakelen was. De *Feuerleitpanzerfahrzeug für V-2 Raketen auf Zugkraftwagen 8t* fungeerde als mobiele commandopost voor de raketeenheden en kon de basisinstallatie trekken waarmee de raket werd afgevuurd.

ONEINDIGE VARIATIE

De Duitse halfrupsvoertuigen werden evenals de Duitse tanks, vliegtuigen en vrachtwagens volgens zeer hoge standaarden en in allerlei versies gebouwd. Dit leidde tot een onnodige belasting van de productiecapaciteit waardoor er veel minder nieuwe Duitse vervoersmiddelen op en boven het slagveld verschenen dan aan Amerikaanse en Russische zijde. Een voorbeeld ter illustratie: de rupsbanden op de Amerikaanse M3

Onder:
De snelle, betrouwbare en robuuste SdKfz 250* leichter Schützenpanzerwagen *was zeer populair en werd tot het eind van de oorlog geproduceerd. Dit exemplaar werd als communicatievoertuig aan het front gebruikt door Erwin Rommel.

Rechts:
Vanaf eind 1942 waren de pantserformaties uitgerust met hun eigen raketartillerie-eenheden. De Maultier-vrachtwagen werd hiervoor speciaal omgebouwd en van volledige pantsering voorzien. Hij kreeg een installatie met 10 lanceerbuizen en kreeg de naam Panzerwerfer 42.

half-tracks bestonden uit twee staalkabels met trekstangen ter versterking, die met gevulkaniseerd rubber verbonden waren tot één onderdeel. Ze hadden een levensduur van 2000 tot 2500 km, maar ze waren gemakkelijk en goedkoop te vervangen. De rupsbanden op een Duits halfrupsvoertuig bestonden uit losse stalen dwarselementen die door een serie pennen werden vastgehouden in een doorlopende ketting. Elke pen werd weer op zijn plaats gehouden door een paar naaldlagers. Het ontwerp van de Duitse rupsbanden was beter, ze waren sterker en gingen langer mee. Maar er was meer arbeid en geld gemoeid met hun productie en ze waren even gemakkelijk uit te schakelen tijdens de strijd.

Hierboven:
De speciaal voor de luchtlandingseenheden ontworpen Kettenrad werd voor het eerst gebruikt in 1941. Nadat Hitler de inzet van luchtlandingstroepen verbood, verviel de oorspronkelijke rol van dit voertuig en werd het alleen nog maar ingezet als vervoermiddel voor op moeilijk te begaan terrein.

Hieronder:
De enige geschutsversie van de 18-tons SdKfz 9 werd in 1943 gebouwd. Hij was voorzien van een 88-mm Flak 37 en werd aan het Oostfront en in Frankrijk ingezet. Dit exemplaar was uitgerust met een gepantserde cabine. Het voertuig op de foto is klaar voor actie - de zijpanelen van het kanonplatform zijn neergeklapt en de korte stabilisatiearmen zijn uitgezet.

Van Goliath tot David: Duitse halfrupsvoertuigen

Rechts: SdKfz 9
Deze reus van 18 ton was veruit het grootste halfrupsvoertuig van zijn tijd. Hij werd gebouwd op basis van specificaties uit 1936 voor een voertuig dat de pantserdivisies moest ondersteunen en gestrande tanks moest opslepen. Er werden daarom twee types geproduceerd. Hij trok de zwaarste Duitse artilleriestukken waaronder de enorme 24-cm K3. Door het steeds grotere gewicht van de pantsers was hij op een bepaald moment niet meer geschikt voor zijn werk. Daarom werd de productie in 1944 gestaakt.

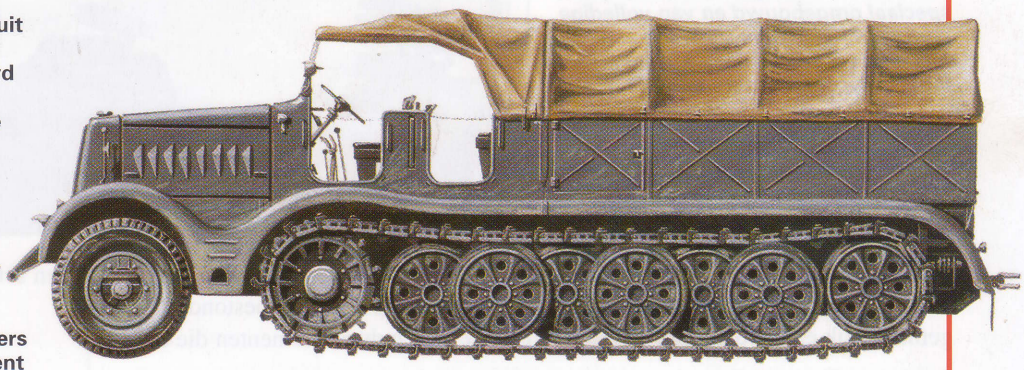

Rechts: SdKfz 250/10
Dit voertuig werd gebouwd op basis van specificaties uit ca. 1935 voor een 1-tons halfrupsvoertuig dat extra mobiliteit moest bieden aan infanteristen en andere eenheden die met de pantserdivisies samenwerkten. Hij werd in 1940 voor het eerst ingezet en tot in 1944 geproduceerd. De latere modellen hadden een gewijzigde romp die gemakkelijker te produceren was en waarvoor minder grondstoffen nodig waren. Hij werd onder andere gebouwd in uitvoeringen als communicatievoertuig en als mobiele observatiepost. Ook bestond er een aantal gespecialiseerde geschutsversies van.

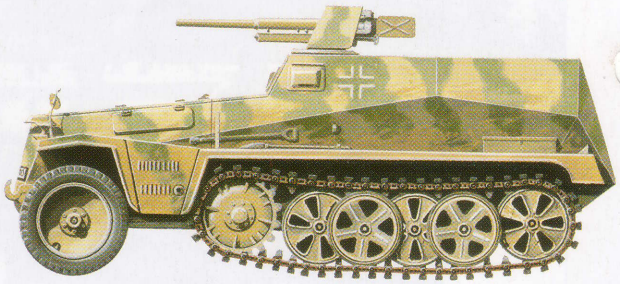

Links: SdKfz 251/20 *'Uhu'* (*Infrarotscheinwerfer*)
Een van de vele varianten op het basis 251-model. Deze variant werd gebruikt om Panther-tanks te ondersteunen en was uitgerust met schijnwerpers voor nachtelijk gebruik. De infrarood schijnwerper op een Panther had een bereik van slechts 400 meter, maar het enorme *Beobachtungsgerät* 1251 op de 251/20 kon doelen tot op 1500 meter afstand verlichten. De commandant van de *Uhu* ('Oehoe') stuurde de met infraroodkijkers uitgeruste Panthers aan tijdens nachtelijke gevechten. In augustus 1944 werd opdracht gegeven voor de productie van 600 van deze voertuigen, maar het schijnt dat er slechts 60 zijn gebouwd.

Rechts: *Maultier* (muilezel)
De Duitse vrachtwagens waren totaal ongeschikt voor de barre winteromstandigheden tijdens de campagne in Rusland in 1941-42. Daarom werd er een goedkoop halfrupsvoertuig gebouwd dat de taken van de vrachtwagens moest overnemen. Dit deed men door op standaard vrachtwagens van Opel en Daimler-Benz een rupsaandrijving te bouwen die bestond uit de rupsbanden en loopwielen voor Panzer II's. Deze waren beschikbaar voor het 'Maultier' omdat de bouw van de lichte Panzer II werd stopgezet.

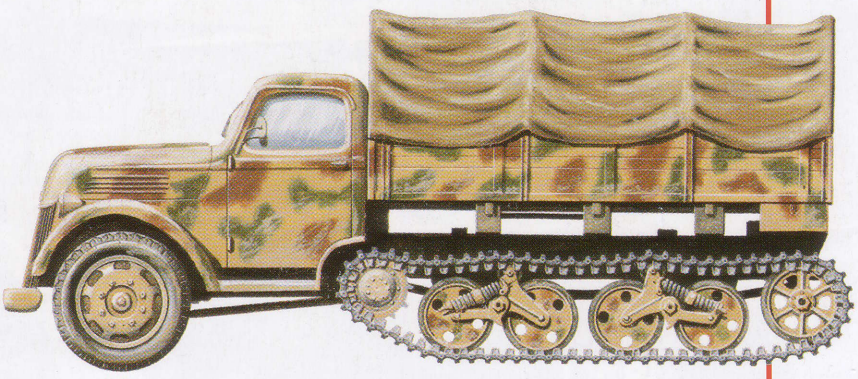

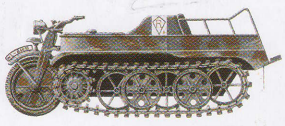

Links: Sdkfz 2 *kleines Kettenrad*
De SdKfz 2 werd ontwikkeld om door Duitse paratroepers te worden gebruikt als lichte artillerietrekker. Hij werd in 1941 in gebruik genomen. Toen de luchtlandingseenheden nog vrijwel uitsluitend werden ingezet als grondtroepen, werd de *Kettenrad* aan alle fronten ingezet als vervoermiddel voor op moeilijk terrein. Ze haalden daarbij een snelheid van maar liefst 80 km/uur.

De van nature onafhankelijke Kozakken leden onder het bewind van Moskou. Ze vochten in groten getale aan de zijde van de Duitsers, onder aanvoering van generaal Andrej Vlassov. De meesten van hen begonnen bij de Wehrmacht, maar in november 1944 verhuisden ze naar de SS die een kozakkencavaleriekorps wilde oprichten van twee volledige divisies.

VREEMDELINGEN-LEGIOENEN

SLECHTS WEINIG mensen beseffen hoe internationaal de Duitse troepen waren samengesteld tijdens de Tweede Wereldoorlog. Volgens schattingen dienden er bijna twee miljoen buitenlanders onder het hakenkruis. Velen daarvan waren vrijwilligers, maar voor een groot gedeelte waren het ook mensen die min of meer verplicht waren aan Duitse zijde te strijden. In 1944 meldde een rapport aan de Reichsführer-SS Heinrich Himmler dat er meer dan 800.000 voormalige Sovjetburgers bij de Wehrmacht en de Waffen-SS dienden, plus nog eens 100.000 bij de Luftwaffe en Kriegsmarine. Velen van hen vochten niet zozeer voor de Duitsers als wel tegen Stalin, terwijl anderen de strijd aan Duitse zijde een aantrekkelijker alternatief vonden dan het harde leven in een krijgsgevangenenkamp.

ANTICOMMUNISTEN

Er waren ook honderdduizenden vrijwilligers uit Westerse landen. Ook zij sloten zich graag aan bij de kruistocht tegen het bolsjewisme, maar ze hadden daarvoor hun eigen motivatie. Vrijwilligers uit het Oosten hadden directe ervaringen met het leven onder het bewind van de Sovjets. Jonge mannen uit landen als Nederland, Frankrijk, Spanje en Noorwegen sloten zich uit idealisme bij de Duitsers aan om de opmars van het marxisme een halt toe te roepen.

De meeste vrijwilligers bleven na hun oorspronkelijke contract van twee jaar niet meer bij de Duitsers. Degenen die dat wel deden, vochten tot het einde door. Velen daarvan gaven hun leven tijdens de verdediging van Berlijn in 1945.

Boven:
Deze fez en de kraag- en armemblemen werden gedragen door de 13e* Waffen-Gebirgsdivision der SS 'Handschar' (Kroatisches Nr. 1). *Het woord Handschar is Turks voor kromzwaard, dat onderdeel uitmaakte van het symbool van de eenheid. Deze eenheid werd in 1943 geformeerd uit Bosnische moslims, maar de Handschar-divisie had een zeer slechte staat van dienst – de troepen kwamen tijdens de opleiding in opstand en doodden een aantal van hun Duitse kaderleden.

Hieronder:
Heinrich Himmler dacht dat de moslims goede stoottroepen zouden zijn en gaf zijn pogingen om een islamitische SS-eenheid op te zetten niet op. Het* Osttürkischer Waffenverband der SS *bestond uit moslims uit Turkestan die overgelopen waren naar de Duitsers. Ze kregen hun eigen kraagembleem en manchetband, maar deze waren voor het eind van de oorlog nog niet klaar.

Hierboven:
De in april 1944 geformeerde 21. Waffen-Gebirgsdivision SS Skanderbeg *bestond grotendeels uit Albanese en Kossovaarse moslimvrijwilligers. De eenheid die alleen geschikt werd bevonden voor beveiligingsmissies, werd belemmerd door het feit dat veel van de moslimleden van de divisie er meer in geinteresseerd waren oude vetes met de Serven te beslechten dan voor Hitler en het Duitse rijk te vechten.*

Hierboven:
Nederlandse vrijwilligers dienden in het Freiwilligenlegion Niederland, *dat in 1941 werd opgericht. Dit legioen werd in 1943 omgezet in de* SS-Freiwilligenbrigade Nederland. *Later kreeg deze brigade de status van een* Panzergrenadier-*divisie. Op hun kraagembleem stond een wolfshaak, terwijl het armschild was uitgevoerd in de kleuren van de Nederlandse vlag.*

Hieronder:
Arm- en kraaginsigne voor SS-Panzergrenadier Regiment 24 Danmark, *dat deel uitmaakte van de* 11. SS-Panzergrenadierdivision Nordland. *De eerste Deense eenheid met de nationale vlag als armembleem was het* Freikorps Danmark *dat in 1940 werd opgericht en dat na bewezen diensten in 1943 weer ontbonden werd. De overlevenden van dit Freikorps vormden de kern voor het nieuwe regiment, dat een afgerond hakenkruis als kraagembleem droeg.*

Hieronder:
De vrijwilligers uit Vlaanderen dienden in eerste instantie in het Freiwilligenlegion Flandern. *Als kraaginsigne hadden ze een hakenkruis met drie poten, een zogeheten 'triskel' of* trifos. *De eenheid werd in 1943 opgeheven en de leden werden ingedeeld bij* Das Reich *in het infanterieregiment* Langemarck. *Dit werd met een Fins regiment gecombineerd tot een brigade en later uitgebreid tot een divisie. De divisie werd eind 1944 bijna helemaal weggevaagd.*

Links:
Een aantal Italiaanse fascisten besloot na de Italiaanse capitulatie in 1943 door te vechten. Het Legion Italia *vocht in Italië en onderscheidde zich tijdens de gevechten rond Anzio. Tot die tijd weigerde Himmler hen tot de eigenlijke SS toe te laten en had het insigne van de eenheid een rode achtergrond. Na Anzio werd een aantal regimenten echter opgenomen in de Waffen-SS en kregen ze zwarte SS-emblemen. Hier zien we emblemen van tegen het eind van de oorlog, waaronder rangonderscheidings-tekens voor officieren en onderofficieren/andere rangen en een arminsigne. Aan het eind van de oorlog was deze eenheid de 29.* Waffen-Grenadierdivision der SS (Italienische Nr. 1) *geworden.*

WEHRMACHT of SS?

HET MERENDEEL van de eerste vrijwilligers die voor Hitler vochten, diende bij de Wehrmacht. Oost-Europeanen werden aanvankelijk alleen voor ondersteunende diensten ingezet, bij politiebataljons, als kampwacht, als arbeider of voor het vervoer van voorraden.Maar toen het tekort aan Duitse mannen steeds nijpender werd, werden ze steeds vaker als fronttroepen gebruikt. Soms waren het prima strijders, soms waren ze helemaal niets waard aan het front. Een aantal van deze hulpeenheden, vooral de eenheden die de *Einsatzgruppen* assisteerden of die ingezet werden als wachten in de kampen en getto's, pleegde ook gruwelijke oorlogsmisdaden.

Er dienden ook veel vrijwilligers uit het Westen bij de Wehrmacht, waar ze soms complete divisies vormden. Ook bij de Waffen-SS sloten zich veel buitenlanders aan. Himmler, die door de Wehrmacht beperkt werd in het aantal mannen dat hij kon werven uit de Duitse bevolking, keerde zich naar de Germaanse landen in bezet Europa om daar de benodigde mankracht vandaan te halen. Toen de vraag naar manschappen harder steeg en ook Himmlers ambities groeiden, werden de rassenstandaarden van de SS wat verzacht en werden er ook eenheden geformeerd uit moslims, Slaven en Aziaten. Een aantal van deze eenheden vocht zeer goed, maar vaak presteerden ze beneden peil.

Rechts:
Hoewel de Duitsers vrijwel onmiddellijk lokale politie-eenheden instelden na de invasie in Letland, vroegen ze pas in maart 1943 om vrijwilligers voor een gevechtseenheid. Hierop reageerden 32.000 Letten, waarna de 15. Waffen-Grenadierdivision der SS (Lettische Nr.1) *gevormd werd.Een groot aantal leden van de divisie droeg standaard SS-runen op hun kraag, maar in 1944 werd er een nieuw ontwerp met en zon en sterren geïntroduceerd. De divisie werd uit Letland verdreven door de opmars van het Rode Leger en gaf zich in 1945 over aan de Britten.*

Neu Beginnen

Neu Beginnen was een geheime sociaal-democratische groepering die geleid werd door Fritz Erler en Waldemar von Knöringen. *Neu Beginnen* werd actief in Berlijn en het Ruhrgebied nadat de nazi's aan de macht waren gekomen. De belangrijkste ondergrondse publicatie van deze groep, *Der Grüne Otto* (De Groene Otto), bracht nieuws over de buitenwereld en beschreef de visie die deze beweging had op het nazi-beleid.

In 1936 en 1937 volgden de leden van Neu Beginnen aandachtig wat er in Duitsland gebeurde op het gebied van wapens en munitie en meldden ze dit aan hun buitenlandse contacten.

De groepering wist tot 1944 te overleven, maar in de nasleep van de mislukte bomaanslag op Hitler op 20 juli werden veel van de leden gearresteerd. De groep viel daarop uiteen.

Neuengamme

Concentratiekamp in het moerasachtige gebied bij de Elbe, ten zuidoosten van Hamburg. Het kamp werd eind 1938 gevestigd in een verlaten steenfabriek en was een onderdeel van het kamp Sachsenhausen dat ten noorden van Berlijn lag. Het werd in 1940 een onafhankelijk kamp. De eerste taak van de gevangenen was het opnieuw in gebruik nemen van de steenfabriek voor de *Deutsche Erd und Steinwerke GmbH*, een SS-onderneming die een contract had om bouwmaterialen te leveren aan de stad Hamburg. De gevangenen groeven ook een kanaal naar de Elbe en bouwden een spoorlijnverbinding van het kamp naar het bestaande spoorwegnetwerk. In 1941 kwamen er in Neuengamme duizenden Russische krijgsgevangenen aan. De Gestapo en de SD stuurden ook duizenden gevangenen uit de rest van bezet Europa naar het kamp. Vanaf 1942 werd Neuengamme een belangrijke leverancier van goedkope arbeidskrachten voor wapenfabrieken in heel noordwest-Duitsland. Sommige bedrijven zetten fabrieken op bij het kamp; andere ondernemingen zoals Volkswagen en de Hermann Goering staalfabriek waren niets meer dan subkampen van Neuengamme. Uiteindelijk groeide Neuengamme uit tot zo'n 70 subkampen. De omstandigheden in Neuengamme waren zeer slecht: ongeveer de helft van de meer dan 100.000 gevangenen die er tussen 1940 en 1945 naar toe werden gestuurd, stierf geen natuurlijke dood. Velen stierven als proefpersoon voor medische experimenten, waarbij er vooral veel onderzoek naar tuberculose werd uitgevoerd op kinderen. Aan het eind van de oorlog kwamen er zo'n 7.000 gevangenen om het leven toen de schepen waarop ze gevangen zaten door de RAF tot zinken werden gebracht.

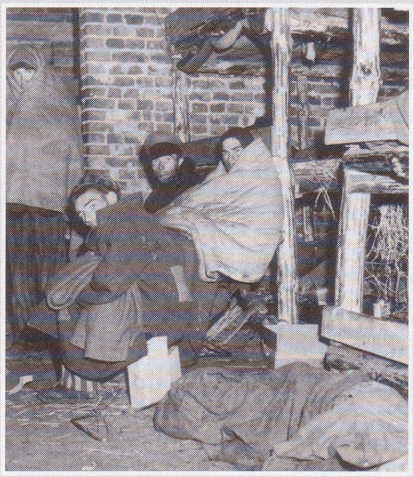

Boven:
Gevangenen in Wobbelin, een van de subkampen van Neuengamme, vlak nadat het kamp in mei 1945 bevrijd werd. De gevangenen zijn uitgehongerd en uitgeput en zitten dicht bij elkaar om elkaars warmte te delen. Naast hen ligt het lijk van een medegevangene die vlak voor de bevrijding gestorven is.

Zie ook Nazi verschrikkingen
Nummer 28: Neuengamme

Neuordnung

De Neuordnung (nieuwe orde) was Hitlers idee het leven in Duitsland en de rest van Europa volledig opnieuw te ordenen op basis van de *Weltanschauung* (wereldbeeld) van de nazi's. Het centrale element van deze *Neuordnung* was een Duits rijk dat zich uitstrekte van de Oeral tot de Atlantische Oceaan.

Het werkelijke doel van de nieuwe orde werd verhuld door de *Europa Ideologie*, die een gebroederlijke strijd van de Europese landen tegen het bolsjewisme beschreef. In werkelijkheid wilden de nazi's echter een jodenvrij Europa tot stand brengen met behulp van de Endlösung, moesten de veroverde Slavische landen in het Oosten door Duitsers vervangen worden en moest de bevolking van West-Europa zich in slavernij onderwerpen aan de bezetters.

Als de eindoverwinning in het Oosten eenmaal een feit was, zou het Groot-Duitse Rijk op deze basis in staat zijn een strijd om de wereldheerschappij tegen de Verenigde Staten te winnen.

Hierboven:
Hitlers dromen van een 'nieuwe orde' behelsden de totale hervorming van Europa ten gunste van Duitsland.

Neurath, Constantin von (1873 - 1956)

Diplomaat en Hitlers adviseur voor buitenlandse zaken. Constantin Freiherr (baron) von Neurath werd op 2 februari 1873 in Klein Glattbach, Württemberg geboren als zoon van een aristocratische familie. Als veelbereisd diplomaat trad hij in 1901 in dienst van het toenmalige ministerie van buitenlandse zaken. Tussen 1920 en 1930 was hij achtereenvolgens ambassadeur in Kopenhagen, Londen en Rome. Hij werd in 1932 door Von Papen tot minister van buitenlandse zaken benoemd. Deze functie behield hij toen Hitler aan de macht kwam.

Op 31 januari 1933, de dag nadat Hitler aan de macht was gekomen, werd Von Neurath lid van de nazi-partij en de SS. In 1943 werd hij bevorderd tot *SS-Obergruppenführer*.

In februari 1938 werd hij door Von Ribbentrop vervangen nadat hij vraagtekens plaatste bij de expansionistische plannen die op de Hossbach-conferentie werden voorgesteld. Hij bleef echter wel aan als minister zonder portefeuille. In maart 1939 werd hij benoemd tot rijksprotector van Bohemen en Moravië. Hoewel hij de kerken vervolgde en de rassenwetten van de nazi's afdwong, vond men hem te liberaal en werd hij in 1941 door Heydrich opgevolgd. In 1943 werd hij gedwongen zijn functies helemaal neer te leggen.

Von Neurath werd als oorlogsmisdadiger berecht in Neurenberg en tot 15 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Hij werd in 1954 om gezondheidsredenen vrijgelaten.

Boven:
De aristocratische Baron von Neurath voer wel bij zijn steun aan Hitler. Hij werd echter voorbij gestreefd door Joachim von Ribbentrop, die in 1938 zijn functie van minister van buitenlandse zaken overnam.

Nietzsche, Friedrich (1844 - 1900)

Hij werd geboren in Röcken in Saksen en groeide op in een vroom protestants gezin, maar keerde zich uiteindelijk tegen het christendom. Hij verwierp deze op boetedoening en vergeving gebaseerde religie volledig. Hij werd in 1879 ziek en werd in 1889 krankzinnig verklaard, waarschijnlijk als gevolg van een besmetting met syfilis.

Nietzsches belang voor het fascisme kwam voort uit zijn idee dat de 'Wil tot Macht' de belangrijkste basis voor het leven was en dat er op een dag een *Übermensch* zou opstaan. Deze 'supermens' zou de wereld regeren, vrij van door de mens gecreëerde wetten en goden. Wat de nazi's niet accepteerden - of voor het gemak over het hoofd zagen - was Nietzsches mening dat het idee van een puur Teutoons ras "leugenachtige oplichting" was. Nietzsche geloofde dat de Duitsers de voorkeur gaven aan het mysterieuze en chaotische en dat ze "van alles dat hielden dat vaag, waterig, versluierd of wazig was." Adolf Hitler kende Nietzsches werk zeker, maar het is twijfelachtig in hoeverre dit het wereldbeeld van de toekomstige dictator bepaald heeft.

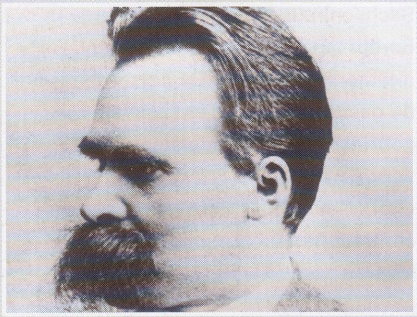

Boven:
Nietzsche was ongetwijfeld van invloed op de opkomst van het fascisme - Mussolini noemde de 'Wil tot Macht' het belangrijkste idee in de geschiedenis - maar hij zou niet blij zijn geweest met de manier waarop de nazi's bepaalde aspecten van zijn filosofie misbruikten.

Niemöller, Martin (1892 - 1984)

Martin Niemöller werd in Lippstadt, Westfalen, geboren en ging in 1910 bij de keizerlijke marine. Hij onderscheidde zich tijdens de Eerste Wereldoorlog als onderzeeërkapitein en kreeg daarvoor de *Pour le Mérite*. Na de oorlog ging hij theologie studeren. Hij werd in 1924 tot predikant gewijd. Aanvankelijk was hij de nazi's goed gezind, maar toen hun ware aard naar buiten kwam, werd hij leider van de protestantse 'Bekennende Kirche' die zich tegen de nazi's verzette.

Hitler kreeg een hekel aan Niemöller na een felle woordenwisseling in januari 1934. In maart van dat jaar werd Niemöller uit zijn functie als predikant in Berlijn-Dahlem gezet, maar na een storm aan protesten werd dat ongedaan gemaakt. In juni 1937 werd hij gearresteerd na een felle preek waarin hij de nazi's veroordeelde. In maart 1938 werd hij schuldig bevonden aan "misbruik van de kansel" en werd hij tot een geldboete en acht maanden gevangenisstraf veroordeeld. Hitler liet de predikant direct na het proces opnieuw arresteren en stuurde hem naar Sachsenhausen als 'persoonlijke gevangene van de Führer.'

Niemöller bracht de volgende acht jaar in concentratiekampen door en werd in 1941 overgebracht naar Dachau. Hij werd daar samen met katholieke priesters opgesloten en werd een voorstander van de oecumene.

Na zijn bevrijding door de Amerikanen in 1945 werd Niemöller een actief voorvechter voor pacifisme en tegen kernwapens.

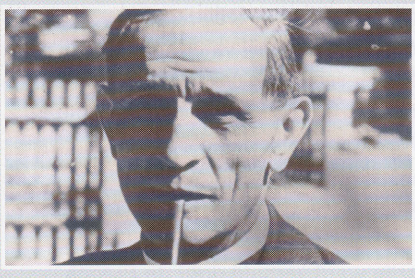

Boven:
Martin Niemöller was de nazi's een doorn in het oog, maar ondanks Hitlers persoonlijke vijandschap overleefde de predikant de oorlog.

Nolde, Emil (1867 - 1956)

Expressionistische kunstenaar, meubelontwerper en houtsnijder. Hij werd geboren als Emil Hansen en ontleende de naam Nolde aan zijn geboorteplaats - Nolde in Südtondern. Hij begon als docent in de industriële kunsten, maar werd later bekend om zijn explosieve schilderijen met hun bovennatuurlijke en mystieke thema's. Nolde, die inspiratie ontleende aan Munch en van Gogh, schilderde in München en Parijs alvorens zich in een vissershuisje aan de Noordzee te vestigen Emil Nolde was een Noordse mysticus en een fervent antisemiet en werd al vroeg aanhanger van het nationaal-socialisme. In de jaren 20 werd zijn werk echter veroordeeld door Alfred Rosenbergs bond voor het behoud van de Duitse cultuur. Hoewel ook Joseph Goebbels de werken van Nolde verzamelde, raakte Nolde uit de gratie toen de nazi's aan de macht kwamen. In 1936 werden er zo'n 1000 van zijn schilderijen in beslag genomen als 'entartete Kunst' en in 1941 werd het hem verboden nog meer te schilderen. Hij stierf in Seebüll, Nord-Friesland op 15 april 1956.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 6: Kunst in het Derde Rijk

Boven:
Emil Nolde was een fervent nationaal-socialist die niet begreep waarom de nazi's zijn werk verboden. Hoewel het hem in 1941 verboden werd nog te schilderen, werkte hij gewoon door in zijn vissershuisje. Hij schilderde meer dan 1200 aquarellen, die tot zijn betere werk gerekend worden.

Ordnungspolizei (ORPO)

De Ordnungspolizei was de geüniformeerde Duitse politiemacht tijdens het Derde Rijk. Voordat de nazi's in 1933 aan de macht kwamen, was er nog geen centrale politieorganisatie in Duitsland en had elk van de *Länder* zijn eigen politiediensten. De geüniformeerde politie bestond voornamelijk uit de *Schutzpolizei* in de steden en de *Landespolizei* en de *Gendarmerie* op het platteland. Daarnaast was de geüniformeerde politie ook verantwoordelijk voor de brandweer en voor bestuursambtenaren zoals medische en bouwinspecteurs. In 1933 deed Wilhelm Frick het voorstel alle Duitse politie-eenheden onder het ministerie van binnenlandse zaken te plaatsen, maar deze plannen werden pas in 1936 verwezenlijkt toen Heinrich Himmler *Chef der Deutschen Polizei* werd. De geüniformeerde politie viel voortaan onder het *Hauptamt Ordnungspolizei*, onder leiding van Kurt Daluege, terwijl de rechercheurs van de *Kriminal Polizei* en de geheime politie, de Gestapo, onderdeel werden van Heydrichs *Sicherheitspolizei*, of Sipo. Hoewel het Himmlers streven was de geüniformeerde politie te laten fuseren met de SS, bleven deze organisaties tot halverwege de oorlog gescheiden.

Boven:
Gewapende agenten op wacht bij het Berlijnse hoofdkantoor van de communistische partij op de dag dat Adolf Hitler rijkskanselier werd. Het duurde lang voordat de Orpo's volledig onder nazi-bestuur stonden.

Organisation der Gewerblichen Wirtschaft

'Organisatie van de industriële economie' was een door de nazi's geplande reorganisatie van de totale Duitse economie. Dit werd mogelijk gemaakt door wetten die op 27 februari en 27 november 1934 uitgevaardigd werden. Door de reorganisaties werden bedrijven verticaal en horizontaal gegroepeerd.

Er waren zeven hoofd-*Reichsgruppe* in de verticale structuur, waaronder industrie, handwerkslieden, het bankwezen, handel en transport. Elk van deze groepen was weer onderverdeeld in *Hauptgruppen* (hoofdgroepen) en *Fachgruppen* (beroepsgroepen).

De horizontale structuur, onder de *Reichswirtschaftskammer* (Rijksbedrijfskamer), was regionaal van opzet en omvatte alle industriële, commerciële en ambachtelijke ondernemingen binnen een regio. Het lidmaatschap van een *Reichsgruppe* of een *Kammer* was verplicht voor alle bedrijven die een bedrijfsactiviteit wilden uitoefenen die door de staat was goedgekeurd. Via de horizontale en verticale organisatie hadden overheidsfunctionarissen de controle over alle aspecten van het Duitse bedrijfsleven.

Van zowel de groepen als de kamers werd verwacht dat ze nauwe banden onderhielden met de nazi-partij.

Organisation Todt

Organisation Todt was het staatsbouwbedrijf dat in 1938 onder leiding van Dr. Fritz Todt werd opgezet. Oorspronkelijk werd de organisatie opgericht om met overtollige arbeiders grootschalige militaire projecten te realiseren, zoals de bouw van de Autobahnen en de enorme verdedigingswerken die samen de *Westwall* vormden. De arbeiders werden aangeleverd door burgeraannemers en stonden onder toezicht van functionarissen uit diverse organisaties waaronder de SA, het leger, de luchtmacht en de RAD of *Reichsarbeitsdienst*.

Tijdens de oorlog werd de Todt-organisatie een semi-militaire organisatie. Hij was verdeeld in een aantal onderdelen, waaronder bouw, communicatie, materieel, personeel, verwerving, huisvesting en administratie. De belangrijkste taken van de organisatie waren het bouwen van wegen en bruggen in de bezette gebieden en het leveren van logistieke en bouwkundige ondersteuning aan de Wehrmacht. Uiteindelijk werd de organisatie daarom ook volledig geleid door genie-eenheden van de Wehrmacht.

In eigen land hield de organisatie zich ook op grote schaal bezig met de wederopbouw na de geallieerde bombardementen. Honderdduizenden buitenlandse dwangarbeiders en Russische krijgsgevangenen leverden de mankracht voor deze projecten. Poolse en Russische slavenarbeiders waren te herkennen aan hun armband met de letter 'O' voor *Ostarbeiter*. Alle buitenlandse arbeiders werden slecht gevoed en slecht behandeld, maar het lot van de Oost-Europeanen was uitzonderlijk slecht. Arbeiders die trachtten te ontsnappen werden vaak in het openbaar opgehangen om anderen af te schrikken.

Nadat Todt in 1942 tijdens een vliegtuigongeluk om het leven kwam, kreeg Albert Speer de verantwoordelijkheid over deze organisatie.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 4: Reichsarbeitsdienst
Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 6: Albert Speer

Hierboven:
Op een betonnen bunker aan de Atlantische kust staat de naam van de organisatie die hem gebouwd heeft.